

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Факультет тваринництва та водних біоресурсів

УДК: 639.1:502.743

НУБІП України

ПОГОДЖЕНО

Дека́н факультету

Тваринництва та водних біоресурсів

Кононенко Р.В.

(підпис)

(ПІБ)

Допускається до захисту

в.о. завідувача кафедри

гідробіології та іхтіології

(назва кафедри)

Рудик-Леуська Н.Я.

(підпис)

(ПІБ)

НУБІП України

«   »

2021 р.

«   »

2021 р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

На тему : **Організація та здійснення охорони водних біоресурсів на Київському водосховищі**

НУБІП України

Спеціальність 207 «Водні біоресурси та аквакультура»

(шифр і назва)

Спеціалізація

виробнича

(виробнича, дослідницька)

Магістерська програма «Охорона гідробіоресурсів»

Програма підготовки освітньо-професійна

(освітньо- професійна)

НУБІП України

Керівник магістерської роботи

К.С-Г.Н., доцент

(науковий ступінь та вчене звання)

Глебова Ю.А.

(підпис)

(ПІБ)

НУБІП України

Виконала

Федорчук А.В.

(підпис)

(ПІБ)

НУБІП України

Київ 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Факультет тваринництва та водних біоресурсів

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

гідробіології та іхтіології

Шевченко П.Г.

2020 року

Завдання

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ СТУДЕНТЦІ

Федорчук Анні Володимирівні

Спеціальність 207 «Водні біоресурси та аквакультура»
(шифр і назва)

Спеціалізація _____ виробнича

Магістерська програма «Охорона гідробіоресурсів»
(назва)

Програма підготовки освітньо-професійна

Тема магістреської роботи: «Організація та здійснення охорони водних біоресурсів на Київському водосховищі»

«Organization and implementation security of water bioresources on Kiev reservoir»

Затверджена наказом ректора НУБІП України від 13 листопада 2020 року №1366 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру : 2021. 11. 15

Вихідними даними для роботи слугували :

1. Об'єкт дослідження – водні біоресурси Київського водосховища.
2. Предмет досліджень – правопорушення при здійсненні рибальства,

Ключові аспекти: водні біоресурси та обсяги промислового вилову на Київському водосховищі; рибоохоронна робота та координація діяльності Державного агентства рибного господарства України.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

- опис літературних джерел;
 - аналіз основних промислових об'єктів та динаміка вилову в Київському водосховищі;

- дозвлені знаряддя лову при здійсненні промислового рибальства;

- відповідальність при порушенні «Правил рибальства»;

- етапи регулювання промислового рибальства;

- спрямування, координація, та діяльність рибоохоронної служби України.

Перелік графічного матеріалу: таблиці, рисунки, презентація доповіді за темою випускної роботи у Microsoft Power Point

Дата видачі завдання “ 15 ” жовтня 2020 р.

Керівник магістерської роботи

(підпис)

Глебова Ю. А.

(прізвище та ініціали)

Завдання прийнята до виконання

(підпис)

Федорчук А.В.

(прізвище та ініціали студента)

ВСТУП	6
Розділ 1. РИБООХОРОННІ ЗАХОДИ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ВОДНИХ ЖИВИХ РЕСУРСІВ (огляд літератури)	9
1.1. Основні заходи з охорони водних живих ресурсів та регулювання рибальства	12
1.2. Організація та проведення рибоохоронних рейдів.....	14
1.3. Штрафи за незаконний вилов риби	16
1.4. Заборонні заходи щодо здійснення любительського та спортивного рибальства	18
1.5. Організаційно-економічні заходи щодо забезпечення раціонального використання і охорони та відтворення водних ресурсів.....	21
Розділ 2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ	24
Розділ 3. ВЛАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА СПОСТЕРЕЖЕННЯ	26
3.1. Основні відомості про Київське водосховище.....	26
3.2. Гідрологія Київського водосховища.....	28
3.3. Характеристика якості води Київського водосховища за 2020 рік.....	29
3.4. Промислові види риб Київського водосховища та динаміка їх вилову.....	36
3.4.1. Відтворення водних біоресурсів у рибному господарстві.....	39
3.4.2. Стан глизі рибного господарства	41
3.5. Заборони та норми вилову	42
3.5.1. Режим рибальства у рибогосподарських водних об'єктах на Київському водосховищі.....	45
3.5.2. Адміністративна, кримінальна та юридична забезпеченість, при порушенні Правил рибальства.....	50

3.5.3. Етапи, з яких складається регулювання промислового рибальства, як спеціального використання водних біоресурсів.....	54
3.5.4. Спрямування та координація роботи органів рибоохорони. Повноваження посадових осіб рибоохорони.....	56
3.5.5. Рибоохорона діяльність.....	59
3.6. Основні принципи управління водними ресурсами.....	62
3.6.1. Екологічна стратегія.....	63
Розділ 4. ЕКОНОМІЧНА ЧАСТИНА.....	66
Розділ 5. ОХОРОНА ПРАЦІ.....	69
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	78

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВСТУП

Київське водосховище – є одним з шести водосховищ у дніпровському каскаді, розташоване на р. Дніпро і лежить у межах Чернігівської та Київської областей України. Воно є найвище за течією в дніпровському каскаді в межах України. Багатство іхтіофауни Київського водосховища сприяє розвитку рибних господарств і рибному промислу. Одночасно з цим до іхтіофауни цього водосховища є посилений інтерес рибалок, які здійснюють промислове, любительського, спортивного та браконьєрського рибальства. Їх вилов риби має значний вплив на видовий і кількісний склад іхтіофауни.

В Україні охорону водних біоресурсів у регіонах України забезпечується державними інспекторами територіальних органів Державного агентства рибного господарства України. При здійсненні промислу чи рибальства на водних об'єктах необхідно дотримуватися правил рибальства, які спрямовані на збереження видового складу іхтіофауни, в першу чергу це стосується зникаючих і рідкісних видів риб.

Актуальність даної теми: Проблеми охорони природи, раціонального використання природних ресурсів у даний час стали найбільш актуальними. Їм присв'ячуються міжнародні конференції, велику увагу приділяють державні та політичні діячі різних країн світу. Над вирішенням цих питань працюють учені. У нашій країні раціональне використання природних ресурсів та охорона навколишнього середовища відносяться до найбільш важливих політичних, економічних і соціальних завдань. Негативні наслідки є у вилову водних живих ресурсів із порушеннями правил рибальства, застосуванням знарядь та засобів масового знищення водних живих ресурсів. З оглядом на вищесказане, можна зробити висновок, що проблематика охорони водних ресурсів залишається однією з актуальних як для правової доктрини та правозастосування, так і для законотворчості. Також є необхідним та своєчасним досліджувати проблематику адміністративної відповідальності за факт правопорушення у сфері охорони та використання водних ресурсів України.

Мета та завдання дослідження. Показати організацію рибоохорони, здійснення заходів по збереженню водних біоресурсів, виявлення порушень та застосування відповідальності за порушення в рибальстві у Київському водосховищі.

Для досягнення даної мети були поставлені завдання:

- показати повноваження органів рибоохорони;
- висвітлити організацію та здійснення роботи, пов'язаної з видученням у порушників водних біоресурсів, заборонених для використання знарядь лову й іншого рибальського майна;
- розкрити юридичний склад адміністративних правопорушень у сфері використання та охорони водних ресурсів;
- показати результати притягнення порушників до відповідальності;
- вивчення сучасного стану матеріально-технічної бази Київського водосховища;

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, які виникають під час притягнення осіб до відповідальності за правопорушення у сфері використання та охорони водних ресурсів в Україні.

Предмет дослідження – правопорушення у рибальстві, заборонені знаряддя лову, відповідальність за здійснення правопорушень. Відповідальність за правопорушення у сфері використання та охорони водних ресурсів в Україні.

Методи дослідження: Методологічними засадами роботи є сукупність спеціально-юридичних та загальнонаукових методів наукового пізнання. Для всіх стадій дослідження став базовим діалектичний метод пізнання, зокрема, за допомогою цього методу у сфері використання та охорони водних ресурсів було встановлено еволюцію відповідальності.

Зміст нормативно-правових актів, матеріалів практики, наукових концепцій з досліджуваної проблематики було вивчено з застосуванням методу аналізу і синтезу.

Системно-структурний метод було використано для визначення зв'язку між складовими елементами адміністративної відповідальності у сфері адміністративного правопорушення та водокористування.

Зміст правових норм, які застосовуються для регуляцій відносин щодо адміністративної відповідальності у сфері використання та охорони водних ресурсів тлумачився за допомогою формально-логічного методу.

Матеріалами для дослідження були наукові та статистичні дані по рибицтву та рибоохороні. Застосовувалися методи моніторингу, аналізу та синтезу. Аналіз сучасного стану та динаміці вилову риби в Київському водосховищі. Характеристика рибоохоронних заходів проведена впродовж 2020 року. Характеристика стану охорони під час промислу. Основою дослідження були наукові, статистичні та звітні дані наукових установ рибної галузі України і Держрибагенства. Публічний звіт Голови Державного агентства рибного господарства України за 2020 рік

Структура та обсяг роботи. Дана робота складається з вступу, п'яти розділів, які поділяються на підрозділи, вивітку, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 82 сторінках. Список використаних джерел налічує 49 найменувань.

За матеріалами досліджень опубліковано тези:

1. Федорчук А.В. Організація та здійснення рибоохоронної діяльності на водних об'єктах України. Міжнародна наукова студентська конференція НУБІП України, березень, 2021 р.

2. Глебова Ю.А., Федорчук А.В. Охрана биоресурсов на Киевском водохранилище. VI Международная научно-практическая конференция «INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN SCIENCE AND PRACTICE», 26-29 октября 2021г., Хайфа, Израиль, 22 с. - 61.

НУБІП України

Розділ 1. РИБООХОРОННІ ЗАХОДИ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ВОДНИХ

ЖИВИХ РЕСУРСІВ

Через те, що велике значення для господарства України мають запаси водних живих ресурсів, зокрема риби, саме ці запаси потребують охорони та заходів щодо умов їх відтворення. На перешкоді утворенню рибних запасів, які мають стабільний характер, стоять зарегулювання Дніпра для цілей зрошення, енергетики, зріст водокористування, забруднення зворотніми водами комунальних, сільськогосподарських, промислових об'єктів діяльності. Все це призводить до зниження запасів риби, веде до погіршення умов її відтворення та існування [2]. На сьогоднішній день можна відмітити постійне виконання заходів із збільшення рибопродуктивності водойм України та підвищення їх значення для рибного господарства.

Для цієї мети побудовані рибоводні заводи, проводиться рибогосподарська меліорація, широко використовуються рибозахисні пристрої на водозабірних спорудах. Законодавство для рибного господарства гарантує раціональне використання рибних запасів. Це означає, що потреби населення у продуктах рибної промисловості поєднуються з максимально можливою середою існування рибних запасів та їх охороною [36]. З метою збільшення обсягів вилову риби та інших водних живих ресурсів необхідно розширювати обсяги робіт з їх відтворення та проводити контроль виконання існуючих правил, норм та інших актів законодавства [2]. В водоймах України державу рибну промисловість координує Головне управління охорони, використання і відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства (Головрибводом). Ця установа підпорядковує собі басейнові управління рибоохорони, що курирують обласні інспекції рибоохорони, які в свою чергу проводять координацію роботи рибоохоронних дільниць, територіальних відділів, районних інспекцій рибоохорони

В галузі рибного господарства Закон України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» є основним нормативним документом [2]. Згідно цього закону визначаються соціальні, економічні, організаційні та правові засади рибогосподарської діяльності, порядок взаємовідносин між державними органами управління і користувачами водних біоресурсів у процесі їх охорони, вивчення, відтворення і раціонального використання. Водні біоресурси належать до природних ресурсів внутрішніх водних об'єктів України, її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони та Світового океану.

Законодавство про рибне господарство ґрунтується на нормах Конституції України і складається з цього Закону, розробленого відповідно до Закону «Про охорону навколишнього природного середовища», Кодексу України Земельного, кодексу та Кодексу торговельного мореплавства, Законів України «Про тваринний світ», «Про виключну (морську) економічну зону України», «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», Податкового кодексу України та виданих відповідно до них нормативно-правових актів.

Завданням законодавства про рибне господарство є правове регулювання відносин у галузі вивчення, відтворення, охорони, використання та реалізації водних біоресурсів, переміщення через митний кордон України водних біоресурсів та продукції з них, а також встановлення основних принципів регулювання та управління рибогосподарською діяльністю в межах території України у внутрішніх рибогосподарських водних об'єктах, територіальному морі, виключній (морській) економічній зоні України та на континентальному шельфі [2].

В галузі рибного господарства з метою здійснення держконтролю за охороною, використанням і відтворенням водних біоресурсів можуть створюватися підрозділи спеціального призначення у складі спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі [2]. державні інспектори органів рибоохорони повинні мати при собі всі необхідні санітарні посвідчення та інші документи відповідно до законодавства під час виконання

заходів, пов'язаних з перебуванням представників органів рибоохорони на місцях, де зберігаються, обліковуються водні біоресурси, продукти переробки та харчування.

Під час виконання службових обов'язків державні інспектори органів рибоохорони мають право на носіння форми встановленого зразка, а також на носіння і застосування табельної зброї та інших спеціальних засобів відповідно до законодавства [37]. З боку держави у рамках своїх обов'язків виконання органи рибоохорони повинні забезпечуватися транспортними, особливо

плавзасобами, зброєю, спецодягом, відео- та фототехнікою, приладами нічного спостереження тощо. Держінспектори органів рибоохорони підлягають обов'язковому державному особистому страхуванню, отримують від держави соцзахист. Кабінетом Міністрів України встановлюються порядок та умови страхування державних інспекторів органів рибоохорони та їх соцзахисту.

Особи, які замовляли або безпосередньо здійснювали злочинну діяльність, таку як погіршення стану або знищення водних біологічних ресурсів у період здійснення господарської, або іншої діяльності, повинні компенсувати заподіяну шкоду.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

1.1. Основні заходи з охорони водних живих ресурсів та регулювання рибальства

З метою підвищення ефективності охорони рибних та інших водних живих ресурсів і їх збалансованого використання здійснюватиметься [1]:

- стале управління ресурсним потенціалом рибного господарства країни;
- на основі наукових даних мониторингу динаміки чисельності популяцій риби та інших водних живих ресурсів проводити забезпечення їх раціонального використання;

- державний контроль за дотриманням вимог законодавства щодо охорони, використання, відтворення риби та інших водних живих ресурсів та регулювання рибальства у внутрішніх водоймах, територіальному морі, на континентальному шельфі, у виключних (морських) економічних зонах України та іноземних держав, а також відповідно до міжнародних договорів у відкритому морі;

- удосконалення ліцензування діяльності, пов'язаної з промисловим виловом риби на промислових ділянках рибогосподарських водойм, за винятком внутрішніх водойм (ставків) господарств;

- встановлення лімітів на вилучення риби та інших водних живих ресурсів, видача спеціальних документів юридичним і фізичним особам на право вилучення водних живих ресурсів у водних об'єктах рибогосподарства; організація та забезпечення державного контролю за обсягами освоєння лімітів;

- регулювання діяльності юридичних і фізичних осіб і інших країн на рибогосподарських водних об'єктах, які знаходяться в межах юрисдикції України, відповідно до міжнародних договорів нашої країни;

- контроль за виконанням заходів із збереження сприятливих умов для існування, відтворення, міграції та зимівлі риби та інших водних живих ресурсів під час розміщення, експлуатації споруд і об'єктів та проведення різного роду робіт на континентальному шельфі, водних об'єктах рибного господарства, їх прибережних захисних смугах та водоохоронних зонах, які можуть негативно впливати на стан гідробіонтів [14];

– припинення в установленому законодавством порядку (до усунення порушень) промислу та інших робіт, під час проведення яких порушуються правила рибальства та інші вимоги щодо охорони риби та інших водних живих ресурсів, середовища їх існування, умов відтворення та шляхів міграції;

– вжиття заходів щодо попередження захворювань риби та інших водних живих ресурсів і ліквідації епізоотій; визначення розміру збитків, завданих водним живим ресурсам;

– проведення національного моніторингу суден рибпромислового флоту;

– контроль за внутрішньою та зовнішньою торгівлею рідкісними і такими,

що зникають, видами риб, зокрема осетровими, та іншими водними живими ресурсами, а також видами, які підпадають під режим торговельного контролю міжнародних рибогосподарських організацій, членом яких є Україна;

– реструктуризація існуючої системи територіальних органів охорони, відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства;

– підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення органів рибохорони, забезпечення потреб інспекцій рибохорони в сучасних суднах і плавзасобах, автотранспортних засобах, снігоходах, засобах зв'язку та оргтехніки[14].

Організаційно-технічні заходи здійснюватимуться під час регулювання рибальства щодо:

– розмежування промислового і любительського рибальства з метою максимально ефективного використання потенційних можливостей заток, лиманів, водосховищ, озер і річок;

– біологічного обґрунтування науковими організаціями разом з органами рибохорони необхідності змін промислової квоти вилову цінних видів риб та інших водних живих ресурсів, способів та знарядь лову;

– оперативного регулювання рибальства - зміни місць і строків вилову деяких видів риб, розміру вічка знарядь лову, запровадження короткочасної заборони на вилов деяких видів риб;

– впровадження нових організаційних форм любительського рибальства [14].

1.2. Організація та проведення рибоохоронних рейдів

Рибоохоронний рейд – це спрямована робота по викриттю, припиненню та оформленню порушень Правил рибальства на певній акваторії водоймих [1].

Організація рейду складається у тому, щоби перед його проведенням старший інспектор інспекції рибоохорони або керівник рибоохоронної дільниці – районний або дільничний інспектор досконало знали обстановку на водоймі.

Рейд планується цими посадовими особами з розрахунку найбільшої його ефективності. При цьому, потрібно враховувати кількість учасників рейду,

транспортне забезпечення, засоби зв'язку та сигналізації. Плануються також

порядок та робота пересувних груп, їх забезпечення сухопутним та водним

транспортом. День, час початку та час закінчення рейду об'являють усім

учасникам рейду, але без вказівки району, для того, щоби уникнути витoku інформації. К участі в рейдах залучаються державні та громадські інспектори,

робітники міліції, військові прикордонної служби, екологічні служби,

представники місцевого самоврядування та за можливістю представники

телебачення, преси і радіо. Перед початком рейду його керівник проводить

інструктаж, у якому повинні бути поставлені завдання кожному учаснику рейду,

а саме: визначення району та порядок роботи, порядок зв'язку між учасниками

рейду, час виходу на зв'язок та порядок зв'язку в екстрених випадках, час та

місце збору усіх учасників по закінченню рейду [1]. Також проводиться

інструктаж по техніці безпечної роботи в конкретних умовах, пояснюються

особливості водойми, (швидкість течії, мілини, переكاتи, підводні припони,

каміння тощо) та особливості берегової смуги (шляхи під'їзду до різних ділянок

водойми, рослинність, крутизна берегової лінії, тощо), доводиться прогноз

погоди на весь час рейду. Перевіряється наявність та справність рятувальних

засобів для всіх учасників рейду, які будуть працювати безпосереднє на водоймі.

Перевіряється наявність і справність табельної зброї та спеціальних засобів, надається інструктаж по їх застосуванню. У час проведення рейду всі його учасники повинні уважно слідкувати за обстановкою на водоймі, своєчасно виходити на радіозв'язок з короткою доповіддю про обстановку на підконтрольному районі[1]. Всі радіостанції під час рейду повинні знаходитися у режимі «прийм» для того, щоби у разі виникнення екстремальних умов, передача про це була прийнята усіма учасниками рейду, які забезпечені радіостанціями. Організація, планування та проведення рибоохоронних рейдів регламентується Порядком проведення, який затверджений Наказом Міністерства аграрної політики України за № 158 від 09.12.2004р.

Рейди проводяться інспекторами рибоохорони (далі – інспектор) та іншими працівниками інспекції рибоохорони за участю працівників міліції, громадських інспекторів рибоохорони та інших осіб, чи без них. Рейди можуть здійснюватись пішим порядком, з використанням транспортних та плавзасобів. Рейди інспекторів, які базуються в інспекціях (управліннях) рибоохорони, проводяться тільки у складі рейдової групи та тільки згідно з план-наказом.

План-наказ видається старшому рейдової групи начальником структурного підрозділу органу рибоохорони або особою, яка його заміщує.

Старший рейдової групи при отриманні план-наказу розписується про його отримання на корінці план-наказу, який залишається у особи, яка видала план-наказ.

Планування рейду на віддалених рибоохоронних ділянках здійснюється старшим рейдової групи до початку рейду з обов'язковим записом у щоденнику плану його проведення. При проведенні рибоохоронних рейдів транспортні засоби, які використовуються, повинні бути технічно справними, такими, що пройшли техогляд, з повним комплектом аварійно-рятувальних засобів [1]. Особи, які керують транспортними засобами, повинні мати посвідчення на право керування відповідними транспортними засобами. Рейдова група у денний час повинна складатись не менш, ніж з 3-х чоловік, а у нічний час - не менш, ніж з 4-х чоловік. Очолює групу старший рейдової групи.

Перед початком рейду старший рейдової групи усно проводить інструктаж з учасниками рейдової групи. Вихід плавзасобів на водойму дозволяється тільки при сприятливій погоді, після отримання прогнозу погоди та після реєстрації в журналі виходу приходу. В осінньо-зимовий період дозволяється проведенню рибоохоронних рейдів тільки за наявності у складі рейдової групи не менше двох плавзасобів. Журнал виходу-приходу плавзасобів, які базуються у структурних підрозділах органів рибоохорони, зберігається у приміщенні чергового (сторожа). На віддалених рибоохоронних дільницях вихід та прихід плавзасобів відмічається в журналі виходу-приходу рибодобуваючої організації або рибоохоронної дільниці. Записи про вихід та прихід плавзасобів робить особа, яка керує плавзасобом.

Після закінчення рейду старший рейдової групи в план-наказі робить записи про результати рейду. При отриманні наступного план-наказу, попередній повертається особі, яка його видала[1]. На віддалених рибоохоронних дільницях після закінчення рибоохоронного рейду старший рейдової групи робить запис про результати проведеного рейду у службовому щоденнику та перевіряє заповнення щоденників усіма інспекторами-учасниками рейду.

1.3. Штрафи за незаконний вилов риби

Кабінет Міністрів підтримав ініціативу Державного агентства меліорації та рибного господарства щодо суттєвого збільшення розмірів такс за незаконний вилов риби(табл. 1.1).

На засіданні уряду 6 жовтня 2021 року була ухвалена постанова, якою внесено зміни до постанови Кабміну №1209 від 21 листопада 2011 року «Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок незаконного добування (збирання) або знищення цінних видів водних біоресурсів[12].

Ухвалення вказаної постанови, зумовлена тим, що востаннє такси за незаконний вилов риби переглядалися майже 10 років тому, а тому сьогодні жодним чином не відповідають економічній ситуації в країні та не спонукають

порушників до припинення незаконної діяльності. Новий рівень штрафів – необхідна умова для забезпечення раціонального природокористування та сталого розвитку рибного господарства відповідно до екосистемних та ощадливих підходів, запропонованих Кодексом відповідального рибальства Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО)[13].

Масове браконьєрство водних біоресурсів несе величезну загрозу національній екологічній безпеці України. Браконьєру простіше сплатити штраф, тому що він становив 0,000001% від їхнього заробітку. У деякі роки браконьєри могли в рік добути стільки ж риби, скільки всі риболовецькі промислові підприємства України разом.

Відтепер за незаконний вилов раків треба буде заплатити в 130 разів більше, ніж передбачала постанова №1209, за карася сріблястого – в 93 рази, за окуня – у 186 разів.

Таблиця 1.1. Розмір такс за незаконний вилов цілої низки видів риб та інших водних біоресурсів

№	Вид риби	Було:	Стало:
1.	Карась сріблястий	17 грн	1581 грн
2.	Окунь	17 грн	3162 грн
3.	Краснопірка	68 грн	1564 грн
4.	(Лин)	119 грн	1598 грн
5.	(Лящ)	170 грн	1649 грн
6.	Плоскирка	34 грн	1564 грн
7.	Щука	340 грн	3468 грн
8.	Судак	510 грн	3587 грн
9.	(Сом)	425 грн	5117 грн
10.	Раки	25,5 грн	3332 грн

Виснаження рибних запасів несе значно більшу загрозу, ніж здається. Масовий незаконний вилов, неконтрольоване забруднення водойм веде до

радикального зменшення здатності риб до відтворення, що в деяких випадках означає їх повне знищення[13].

1.4. Заборонні заходи щодо здійснення любительського та спортивного рибальства

Забороняється:

– застосовувати без дозволу органів рибоохорони нові знаряддя й способи лову, не передбачені дійсними Правилами рибальства;

– перебувати на водоймі або поблизу від нього з вибуховими й отруйними речовинами, а також – зі знаряддями лову, застосування яких тепер й у даному місці заборонено, а також зберігати заборонені знаряддя лову на водоймах або поблизу від них;

– продаж фізичними і юридичними особами, що не мають на це дозволу органів рибоохорони, сітних матеріалів, знарядь лову й пристосувань до них, застосування яких заборонено Правилами рибальства;

– продаж або скупка риби, ікри й водних безхребетних і продуктів їхньої переробки без наявності документа, що підтверджує законність їхнього придбання й сертифіката якості[12];

– мийка в рибогосподарських водоймах або в їхніх прибережних смугах транспортних засобів, а також проведення робіт, що негативно впливають на стан водойм;

– стоянка плавзасобів у заборонені для рибальства місцях, за винятком зупинок поблизу населених пунктів і випадків гострої потреби (шторм, туман, аварія й т.д.);

– організація змагань по рибальству в період нересту риби;

– пересування автотранспортних засобів, крім тих, які належать природоохоронним і правоохоронним органам, по льоду рибогосподарських водойм у період льодоставу (за винятком спеціально обладнаних льодових трас);

– пересування плавзасобів у заборонні для рибальства зонах (за винятком установлених суднових ходів), а на ділянках, оголошених органами рибоохорони нерестовищами в період нересту, – всім плавучим засобам, крім судів спеціально вповноважених органів, що здійснюють охорону водних живих ресурсів;

– лов морських ссавців, риби й інших водних живих ресурсів, занесених у Червону книгу України;

– вивіз (винос) риби, раків й інших водних живих ресурсів у кількості, що перевищує добову норму вилову, або заборонених до лову Правилами рибальства[12];

– вилучення з води знарядь лову, що належать іншим особам, і об'єктів лову, що перебувають у цих знаряддях, і т.д.;

– проведення без узгодження з органами рибоохорони й без дозволу Мінекобезпеки акліматизації (реакліматизації), переселення й розведення нових для фауни України або генетично змінених водних живих ресурсів, зариблення водойм.

Забороняється лов водних живих ресурсів:

– із застосуванням вибухових та отруйних речовин, електроструму, колючих знарядь лову, вогнепальної й пневматичної зброї (за винятком гарпунних рушниць для підводного полювання), промислових та інших знарядь лову, виготовлених із сіткоснастєвих чи інших матеріалів усіх видів, і найменувань, а також способом багріння, спорудження гажок, затруд та спускання води з рибогосподарських водойм[33];

– у каналах теплоенергоцентралей, підвідних та скидних каналах електростанцій;

– у підвідних і магістральних каналах, відводах рибогосподарських та меліоративних систем, у шлюзових каналах тощо;

– у новостворених водосховищах (до особливого розпорядження); із незареєстрованих плавзасобів або таких, що не мають на корпусі чіткого реєстраційного номера (за винятком веслових човнів);

– із човнів або інших плавзасобів на промислових ділянках, закріплених за користувачами водних живих ресурсів, а також на відстані від берега більш як 3 км в Чорному морі і 1,5 км – в Азовському морі;

– у верхніх б'єфах гребель на відстані ближче ніж за 500 метрів, у нижніх – на відстані в межах, встановлених п.4.13 цих Правил рибальства; поблизу мостів, які охороняються, у межах режимних зон охорони; у радіусі 500 метрів навколо риборозплідних господарств; у водоймах риборозплідних і товарних рибних господарств [12];

– на водоймах, що розташовані в зоні евакуації (відчуження) на територіях, радіактивно забруднених унаслідок катастрофи на Чорнобильській АЕС;

– на зимувальних ямах;

– із криги на ділянках водойм, закріплених за рибодобувними організаціями, на відстані більш як за 500 метрів від берега;

– на водоймах, що не визначені органами рибоохорони як такі, на яких дозволене любительське рибальство;

– у темний час доби (пізніше години від заходу сонця та раніше години до його сходу) із човнів та інших плавучих засобів у Чорному та Азовському морях;

– без наявності відповідних документів, що дають право на здійснення лову в окремих водоймах.

В Україні любителі-риболови поділяються на організованих (членів товариства рибалок) і неорганізованих. Члени товариства мають перевагу порівняно з неорганізованими рибалками. Вони, в першу чергу, отримують путівку на рибальство, місця на риболовних базах, човен; для них значно менше заборон у кількості використовуваних знарядь і способів лову. Однак незалежно від того, чи є риболов членом товариства, чи ні, він повинен уміти не тільки ловити рибу, але й володіти знаннями в цій галузі та зобов'язаний охороняти рідну природу [33].

1.5. Організаційно-економічні заходи щодо забезпечення раціонального використання і охорони та відтворення водних ресурсів

НУБІП УКРАЇНИ

Згідно з Водним кодексом організаційно-економічні заходи щодо забезпечення раціонального використання і охорони та відтворення водних ресурсів передбачають наступне:

1. Видачу дозволів на спеціальне водокористування.

НУБІП УКРАЇНИ

2. Установлення нормативів плати і розмірів платежів за забір води та скидання забруднювальних речовин.

3. Установлення нормативів плати і розмірів платежів за користування водами гідроенергетики та водного транспорту.

НУБІП УКРАЇНИ

4. Надання водокористувачам кредитних, податкових та інших пільг у разі впровадження ними безвідходних, маловідходних, ресурсо- та енергозберігаючих технологій, здійснення інших заходів відповідно до законодавства, що зменшують негативний вплив на води.

5. Відшкодування в установленому порядку збитків, заподіяних водним об'єктам у разі порушення вимог законодавства [47].

НУБІП УКРАЇНИ

У процесі проведення еколого-економічних реформ в Україні встановлено ціни за спеціальне використання водних ресурсів, запроваджено економічну відповідальність за забруднення довкілля, у тому числі водних об'єктів.

НУБІП УКРАЇНИ

Здійснюється цільове бюджетне фінансування природоохоронних заходів із державного бюджету України за спеціальним розділом «Охорона навколишнього природного середовища». Сформовано систему позабюджетних фондів. На сьогодні в країні діє близько 30 нормативно-правових документів, які

НУБІП УКРАЇНИ

містять норми економічної відповідальності за порушення законодавства про охорону і раціональне використання природних ресурсів, а також плату за їхнє використання [8].

НУБІП УКРАЇНИ

Правом економічних санкцій наділено Міністерства екології та природних ресурсів, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство внутрішніх справ і органи Прокуратури, Державний комітет у справах охорони державного кордону України, міністерства і відомства, які відповідають за експлуатацію й охорону окремих конкретних компонентів природних ресурсів (грунтів, надр, лісів тощо).

Проте існує дуже складна структура розподілу зібраних коштів між місцевим і державним бюджетами, бюджетним фондом охорони навколишнього природного середовища та фондами для охорони і відновлення компонентів довкілля. Не менш складною є система фінансування природоохоронних заходів із цих фондів, а також із коштів держбюджету[33].

Не всі нормативи відрахувань мають чітке законодавче визначення. Через недоліки в діючій системі управління природокористуванням багато підприємств ухиляється від платежів або відраховує їх не повністю. В Україні поки що не виконується головний принцип доцільності стягнення плати: у зв'язку з дефіцитом бюджету кошти в основному не повертаються підприємствам для фінансування природоохоронних заходів і впровадження нових технологій. При досягненні стабілізації економіки необхідно домогтися, щоб підприємець був зацікавлений у зменшенні плати, а отже, і в зменшенні використання і забруднення вод[46].

Важливим завданням є також трансформація лімітів водоспоживання в екологічні нормативи забору води з водних об'єктів і впровадження у водоохоронну практику методики визначення нормативів гранично допустимих скидів (ГДС) на основі використання екологічних нормативів якості води. До проблем, що можуть бути розв'язані за допомогою цих заходів, належать: установлення поточних вимог щодо збереження наявного стану водних об'єктів і перспективних завдань, щодо поступового поліпшення якості води водних об'єктів, збереження та відновлення їхньої водності.

НУБІП України

НУБІП України

Розділ 2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Матеріалом для досліджень були водні живі ресурси, що добувались за різних видів лову: любительського, спортивного, браконьєрського та промислового способів, використовуючи незаконні методи та знаряддя лову.

Користувачі водних живих ресурсів – підприємства, установи й організації незалежно від форм власності, а також громадяни України та особи без громадянства, які використовують водні живі ресурси.

У роботі використані дані власного спостереження, матеріали Управління охорони, використання та відтворення водних біоресурсів і регулювання рибальства на Київському водосховищі. Описана організація та робота Київрибоохорони. У дослідженнях оцінено правопорушення за їх формами й рівнем викриття, а також за різних способів лову[2].

Рибоохоронні рейди здійснюються відповідно до Порядку проведення рибоохоронних рейдів і дій інспекторів органів рибоохорони при виявленні порушень правил рибальства.

Дії інспекторів органів рибоохорони при виявленні порушень правил рибальства, вилученні знарядь лову, плавучих та інших транспортних засобів і незаконно виловленої риби ґрунтуються на дотриманні вимог Конституції України, Закону України «Про тваринний світ», Кодексу України про адміністративні правопорушення, постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення любительського і спортивного рибальства», інших законів та нормативних актів[24].

Державна інспекція охорони, відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства (далі Держрибінспекція) є спеціально вповноваженим органом державного нагляду у сфері охорони, відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства в рибогосподарських водних об'єктах України (у тому числі в усіх поверхневих, територіальних і внутрішніх морських водах, які використовуються (можуть використовуватися) для рибальства.

вирощування чи розведення риби), в інших об'єктах водного промислу або об'єктах, які мають значення для природного відтворення запасів риби та інших водних живих ресурсів, а також у виключній (морській) економічній зоні України та акваторіях у межах континентального шельфу України, який діє в Державному агентстві рибного господарства [24].

Територіальними органами Державного агентства рибного господарства України є Головне управління охорони водних біоресурсів у м. Києві, управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства в області, басейнові управління, басейновий відділ. Вони діють у складі Держрибагентства України і йому підпорядковуються.

Головне управління охорони водних біоресурсів за дорученням Держрибагентства України спрямовує та координує роботу органів рибоохорони на місцях, проводить роботу щодо усунення негативних явищ, пов'язаних з корупцією, які відбуваються через перевищення службових та посадових повноважень в органах рибоохорони.

У ході рибоохоронного рейду в разі викриття інспекторами рибоохорони порушень природоохоронного законодавства або Правил рибальства складається протокол про адміністративне правопорушення згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП) [2]. При складанні протоколів органи рибоохорони керуються Інструкцією щодо здійснення провадження в органах рибоохорони по справах про адміністративні правопорушення, затвердженою наказом Міністерства аграрної політики України, яка на даний час перебуває в редакції.

Розділ 3. ВЛАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА СПОСТЕРЕЖЕННЯ

НУБІП України

3.1. Основні відомості про Київське водосховище

Київське водосховище стало передостаннім серед шести дніпровських водосховищ та було створене в 1964-66рр. (рис 3.1.) [4]. Ним виконується низка функцій, які мають важливе значення: сприяння виробництву електричної енергії Київськими ГАУС та ГЕС; забезпечення водотранспортних вантажних перевезень; водосховище використовується для сезонного регулювання стоку

Прип'яті та Дніпра, це джерело санітарно-екологічних попусків на київську ділянку Канівського водосховища та інтенсивно використовується в рекреаційних цілях.

Рисунок 3.1. Розташування Київського водосховища.

Дане водосховище має значні зміни та відмінності від решти водосховищ на Дніпровському каскаді умовами функціонування екосистеми. Перш за все, це стосується того, що до нього надходить природний (незарегульований) стік річкових вод, завислих і пересувних насосів. У Київському водосховищі відбулися перший і найвідчутливіший етап трансформації реофільних умов функціонування біоти у лімнофільні [3].

Ширина (найбільша) – 12 км, в деяких місцях сягає до 3-ох км. На верхній ділянці Дніпра розміщено греблю – вище м.Київ в районі м.Вишгород. Водосховище розташоване від Вишгорода до с.Днірова – по Дніпру; від гирла Прип'яті і до міста Чорнобиля – по Прип'яті; від гирла Тетерева до села Богдани – по Тетереву. Водосховище має площу понад 92 км, і близько 110 км – довжину.

Показники глибини – 4, 1 м, мілководдя – до 2 км: ці цифри відносяться до майже половини усієї площі даної водойми [42].

У роботі Київської гідроелектростанції використовується відмінність у висоті – для отримання електроенергії. Саме гребля цієї ГЕС утворює водосховище, яке було заповнене водою у 1964-66 рр. Сучасна площа зменшилася через заростання та замулення (перед усім це стосується зони вклинювання) до 824 км², показники довжини – до 96 км. Сток водосховища має сезонне регулювання, відмітки коливання водного рівня сягають 1,5 м.

Показники мінералізації води протягом року – від 196 до 374 мг/дм³.

Три річки – Прип'ять, Ірпінь та Тетерів впадають у водосховище. Умови судноплавства значно покращилися після створення водосховища, яке використовують для судноплавства, рекреацій, водного та рибного господарства, гідроенергетики, а також як регулятор стоку.

Територію водосховища можливо умовно розділити на ділянки зі специфічними рисами. Насамперед, дуже мілководне плесо розташоване вище злиття Прип'яті та Дніпра вздовж русла річки Дніпро. Прип'ятське плесо має ті ж властивості; знаходиться уздовж русла Прип'яті і вище її гирла. Частина цих плес – руслові, або верхні, – це річки з підвищеним рівнем води та дещо уповільненою течією. У них майже немає відмінностей з ділянками Прип'яті та Дніпра, які розташовані вище зони водосховища [26].

Озерноподібний характер притаманний нижнім розширеним частинам плес. Мілководні ділянки глибиною до 3 м. мають тенденцію рясно заростати водоростями та рослинністю. Води плеса Прип'яті інші за кольором ніж дніпровські води – на них впливає підвищений вміст гумінових речовин.

Мілководним є тетеревське плесо, його води менш відчутно впливають на тваринний та рослинний світ водосховища, на водний режим, на відмінність від плес Прип'яті та Дніпра. Таке положення зумовлене різною наповненістю вказаних річок. Води р. Тетерев вносять у водосховище деяку кількість речовин органічного походження з промислових та побутових стоків; це призводить до «цвітіння» води [32].

Нижче місця злиття Прип'яті та Дніпра знаходиться основне плесо водосховища, яке можна розділити на три частини. Нижня межа верхньої частини основного плеса – с. Страхолісся. Мілководдя у цьому місці сягають глибини до 3 м, займаючи приблизно $\frac{3}{4}$ від усієї площі плеса, мають тенденцію заростати нитчастими водоростями та рослинністю. Верхні Прип'ятське та Дніпровське плеса справляють великий вплив на цю частину основного плеса, через що багато властивостей води по правій – прип'ятських, а по лівій стороні мають схожість з властивостями дніпровських вод [3,4].

Рудня-Голокунська межа є нижньою. Для середньої частини основного плеса; ця ділянка глибоководна. Більше $\frac{1}{3}$ площі займають ділянки глибинами до 3 м. Змішування вод верхньої частини основного і Тетерівського плес мають вплив на властивості води.

Найбільш глибоководною є нижня частина основного плеса, що проходить від с. Рудня-Голокунська до греблі. Рослинність розвивається слабо через те, що мілководдя займають незначну частину.

3.2. Гідрологія Київського водосховища

Рівень води водосховища змінюється протягом року, знижуючись від січня до середини березня, паводкові води наповнюють резервуар, підвищуючи рівень до середини квітня, а потім відмітка рівня води знижується у квітні-червні. Підвищення цього показника відмічається лише на початку зими через осінні дощі. Після цього періоду рівень води знижується [21].

У водосховищі вирізняють зону постійного затоплення та осушувану – у залежності від режиму рівнів.

Існують дві підзони в межах осушуваної зони:

Тільки у верхній частині водосховища виражена підзона тимчасового затоплення з луговою рослинністю.

Нижче попередньої знаходиться підзона тимчасового осушення, території якої тільки на початку вересня звільняються від води. Це пов'язано з осіннім зниженням рівня води. На цих територіях переважає земноводна рослинність.

Щороку, 9-12 разів здійснюється водообмін водосховища, який залежить від обсягу дніпровської та прип'ятської води [10]. Під час паводку періодом квітень-травень майже немає відмінностей між річкою та водосховищем. У період кінець червня-липень, коли встановлюється річна межа в Дніпрі, знижується проточність водосховища, яке приймає озероподібний вигляд. В період червень-липень на розвиток «цвітіння» води впливає швидкість водообміну. Цей процес розвивається в меншій мірі при гарній проточності в порівнянні з невеликою похибкою водної маси та з іншими факторами, ніж при більшому прогріванні води та при слабкій проточності.

Київське водосховище, яке розташоване вище інших дніпровських водосховищ, має характерну особливість: велика відмінність рівнів між основним плесом та верхньою частиною. Цей показник досягає 1,5-2 м. Температура прогрівання води влітку до $\pm 20-24^{\circ}\text{C}$ [8,9]. В період грудень-січень встановлюється крижаний покрив, який тримається до середини або кінця березня.

3.3. Характеристика стану якості води Київського водосховища за 2020 рік

Дослідження поверхневих вод проводили у контрольних створах.

Січень: гідрохімічний стан вод знаходився на задовільному рівні у порівнянні з сезонними значеннями (мають тенденцію до змін), що характерні у період зима-весна для якісного стану вод [10]. В період грудень 2019 р. – січень

2020 р., беручи до уваги позитивний температурний режим, відсутність льодоставу та снігового покриву на водних об'єктах, значення вмісту кисня, розчиненого у воді мали позитивні значення з відсутністю пікових коливань та знижень. Середні показники у табл. 3.1.

Лютий: гідрохімічний стан вод знаходився на задовільному рівні у порівнянні з сезонними значеннями (мають тенденцію до змін), що характерні у весняний період для якісного стану вод [12]. Позитивний (аномальний) режим температури протягом зими (період грудень 2019 р. – лютий 2020 р.) відсутність льодоставу та снігового покриву на водних об'єктах, відсутність формування паводкових процесів привели до відновлення якісного стану вод в моменти гідрохімічних змін. Згідно показникам у табл.3.1, у порівнянні з осінніми значеннями не змінився якісний стан води основної притоки водосховища – р. Прип'ять (амоній – до 0,18 мг/дм³).

Березень: гідрохімічний стан вод знаходився на задовільному рівні у порівнянні з сезонними значеннями (мають тенденцію до змін), що характерні у весняний період для якісного стану вод. Позитивний (аномальний) режим температури протягом зими, відсутність льодоставу та снігового покриву на водних об'єктах, відсутність формування паводкових процесів привели до відновлення якісного стану вод в моменти гідрохімічних змін. Значення вмісту розчиненого у воді кисню були добрі, без пікових коливань та знижень (табл.3.1).

Квітень: гідрохімічний стан вод знаходився на задовільному рівні у порівнянні з незначними сезонними значеннями (мають тенденцію до змін), що характерні у весняний період для якісного стану вод [38,23]. В цей період відмічено найнижчу водність водних об'єктів за весь час спостережень, стриманий метеорологічний температурний режим перших 2-х місяців весни, повну відсутність опадів, і як наслідок відсутність формування паводкових процесів – усе це сприяло більш зазвичай повільному проходженню в часі змін гідрохімічних процесів якісного стану вод басейну. Значення вмісту розчиненого у воді кисню були добрі, без пікових коливань та знижень (табл.3.1).

Травень: гідрохімічний стан вод знаходився на задовільному рівні у порівнянні з сезонними значеннями (мають тенденцію до змін), що характерні у весняний період для якісного стану вод [48, 13]. Всі три місяці весни мали досить стриманий метеорологічний температурний режим. Цей факт, а також відсутність формування паводкових процесів, сприяли більш повільному ніж за звичай проходженню в часі змін гідрохімічних процесів якісного стану вод.

Якщо провести порівняння з минулими роками, коли у травні відмічали пікові зниження вмісту розчиненого у воді кисню до критичних меж, значення цього елемента у травні 2020 р. мали позитивні значення з відсутністю знижень і пікових коливань (табл.3.1).

Червень: гідрохімічний склад вод знаходився на задовільному рівні у порівнянні з сезонними значеннями (мають тенденцію до змін), що характерні у літній період для якісного стану вод [10, 23]. Всі три місяці весни мали стриманий метеорологічний температурний режим. Цей факт, а також відсутність формування паводкових процесів, сприяли більш повільному ніж зазвичай проходженню в часі змін гідрохімічних процесів якісного стану вод. Тільки коли температура повітря і води підвищилась до значень, характерних для літнього періоду (в кінці I декади червня), було відмічено початок природніх гідрохімічних процесів змін у якісному стані вод.

Якщо провести порівняння з минулими роками, коли у травні-червні відмічали пікові зниження місту розчиненого у водах каскаду кисню до критичних меж, значення цього елемента у травні-червні 2020 р. мали позитивні значення, хоча дещо зназалися.

Згідно показникам у табл.3.1, у порівнянні з останіми значеннями не змінився якісний стан води основної притоки водосховища – р. Прип'ять (амоній – до 0,83 мг/дм³), з урахуванням теперішньої мінімальної водності ріки.

Липень: гідрохімічний стан вод знаходився на задовільному рівні у порівнянні з сезонними значеннями (мають тенденцію до змін), що характерні у літній спекотний період для якісного стану вод. Три місяці весни, а також червень мали стриманий метеорологічний температурний режим, це сприяло

більш повільному у порівнянні з минулими роками проходженню в часі змін гідрохімічних процесів якісного стану вод басейну. Зміни були відмічені тільки з кінці I декади червня разом з підвищенням температури води і повітря.

Якщо провести порівняння з минулими роками, коли у травні-липні відмічали пікові зниження вмісту розчиненого у водах каскаду кисню до критичних меж, підвищення вмісту фосфатів, азоту амонійного, наявності органічного забруднення, появу інтенсивного масового цвітіння вод, у 2020 р. процеси у червні-липні мають досить спокійні межі та значення показників якості (табл.3.1) [12,13]. Один з негативних факторів – станом на кінець місяця – відлімо процес інтенсивного цвітіння воду з початку місяця.

Згідно показникам у табл.3.1, у порівнянні з весняними значеннями якісний стан води основної притоки водосховища – р. Прип'ять (амоній – 0,22 мг/дм³) (табл. 1) у транскордонному створі змінився в бік погіршення. Скоріш за все, це має зв'язок зі значними зливовими опадами на півдні Беларусі та на північно-західному регіоні водозбору Дніпра. Масмо вимивання значної кількості марганцю, заліза з водозабору заплав та боліт, а також наявність органічного забруднення – усе значно підвищило кольоровість води.

Серпень: гідрохімічний стан вод знаходився на задовільному рівні у порівнянні з сезонними значеннями (мають тенденцію до змін), що характерні у літній спекотний період для якісного стану вод [10]. Метеорологічний температурний режим всіх трьох місяців літа 2020 р. сприяв більш повільному ніж у минулі роки проходженню в часі змін гідрохімічних процесів якісного стану вод басейну. Зміни відбувалися тільки з кінця I декади червня, з підвищенням температури води і повітря.

Якщо провести порівняння з минулими роками, коли у травні-серпні відмічали пікові зниження вмісту розчиненого у водах кисню до критичних меж, інтенсивне інтенсивне масове цвітіння вод, а також підвищення в них вмісту фосфатів, азоту амонійного, органічного забруднення – два місяці літа 2020 р. мали більш спокійні межі та нижчі значення якісних показників вод (табл.3.1) [13].

На кінець серпня можемо виділити один з основних негативних факторів – з початку літня продовжується цвітіння води, але при цьому відмічається затухання процесу. Внаслідок цього спостерігалось не масове, а вибіркоче зниження вмісту розчиненого кисню з поодиноким критичним зниженням до 5,7 мгО₂/дм³.

Згідно показникам у табл.3.1 у порівнянні з літніми значеннями якісний стан води основної притоки водосховища – р. Прип'ять (амоній – до 0,40 мг/дм³) у транскордонному створі змінився в гіршу сторону. Скоріш за все, це має зв'язок зі значними зливовими опадами на півдні Біларусі та на північно-західному регіоні водозбору Дніпра. Маємо вимивання значної кількості марганцю, заліза з водозабору заплава та боліт, а також наявність органічного забруднення – усе значно підвищило кольоровість води (табл. 1).

Вересень: гідрохімічний стан вод знаходився на задовільному рівні у порівнянні з сезонними значеннями (мають тенденцію до змін), що характерні у літній період для якісного стану вод. Метеорологічний температурний режим всіх трьох місяців літа 2020 р. сприяв проходженню в часі змін гідрохімічних процесів якісного стану вод басейну [10,13]. Подібні зміни почалися тільки з кінця I декади червня з підвищення температури води і повітря.

Якщо провести порівняння з минулими роками, коли у травні-серпні відмічали пікові зниження вмісту розчиненого у водах каскаду кисню до критичних меж, інтенсивне цвітіння вод, а також підвищення в них вмісту фосфатів, азоту амонійного, органічного забруднення – три місяці літа 2020 р. мали більш спокійні межі та нижчі значення якісних показників вод (табл.3.1). Треба відмітити дещо незвичний теплий температурний режим вересня 2020 р., який сприяв продовженню гідрохімічних процесів та змін якісного стану вод у басейні.

На кінець вересня можемо виділити один з основних негативних факторів – завершення цвітіння води. Внаслідок цього спостерігалось не масове, а вибіркоче зниження вмісту розчиненого кисню.

Згідно показникам у табл.3.1, у порівнянні з літніми значеннями якісний стан води основної притоки водосховища – р. Прип'ять (амоній – 3,72 мг/дм³) у транскордонному створі змінився в негативний бік. Скорши за все, це має зв'язок зі значними зливовими опадами на півдні Білорусі та на північно-західному регіоні водозбору Дніпра. Маємо вимивання значної кількості марганцю, заліза з водозбору заплава та боліт, а також наявність органічного забруднення – усе значно підвищило кольоровість води (табл. 13).

Жовтень: гідрохімічний стан вод знаходився на задовільному рівні у порівнянні з сезонними значеннями (мають тенденцію до змін), що характерні у літньо-осінньому періоді для якісного стану вод[13]. Метеорологічний температурний режим вересня-жовтня, який був майже літнім, сприяв продовженню в часі гідрохімічних процесів якісного стану вод. На кінець жовтня у водах визначається підвищений природній вміст амонію, фосфатів, органіки та марганцю, у якості продуктів розпаду синьо-зелених водоростей періоду цвітіння води.

Значення вмісту розчиненого у воді кисню були добрі, без пікових коливань та знижень; в середньому – 8,3-9,7 мгО₂/дм³[13]. Згідно показникам у табл.3.1, у порівнянні з літніми значеннями дещо покращився у порівнянні з літнім періодом якісний стан води основної притоки водосховища – р. Прип'ять.

Листопад: гідрохімічний стан вод знаходився на задовільному рівні у порівнянні з сезонними значеннями (мають тенденцію до змін), що характерні у осінній період для якісного стану вод [10]. Метеорологічний температурний режим третього осіннього місяця сприяв продовженню в часі гідрохімічних процесів якісного стану вод. В воді на кінець місяця визначається підвищення природного вмісту амонію, фосфатів, марганцю, органіки. В листопаді 2020 р. значення вмісту розчиненого у воді кисню мали задовільні межі, без пікових, критичних значень (крім окремих поодиноких знижень в проблемних створах), у середньому – 8,8-10,0 мгО₂/дм³.

Таблиця 3.1. Показники гідрохімічного стану води

Вміст кисня, розчиненого у воді, мгО ₂ /дм ³	Показник ХСК, в/б Київської ГЕС (водозабір м. Києва), мгО/дм ³	Вміст марганцю, мг/дм ³	Вміст фосфатів, мг/дм ³	Вміст заліза, мг/дм ³
Січень 2020 р.				
12,0-12,8	18,0	до 0,05	до 0,26	до 0,14
Лютий 2020 р.				
12,0-12,8	20,9	до 0,05	до 0,23	до 0,17
<i>Якісний стан води основної притоки водосховища – р. Прип'ять</i>				
14,1	30,3	-	до 0,08	до 0,83
Березень 2020 р.				
10,1-11,1	22,6	до 0,05	0,30	до 0,18
Квітень 2020 р.				
9,9-10,5	24,0	до 0,06	до 0,20	до 0,20
Травень 2020 р.				
8,8-9,2	22,0	до 0,06	до 0,17	до 0,19
Червень 2020 р.				
6,9-8,9	24,3	до 0,10	до 0,18	до 0,20
<i>Якісний стан води основної притоки водосховища – р. Прип'ять</i>				
7,5	39,2	до 0,11	до 0,07	до 0,65
Липень 2020 р.				
9,4-6,7	19,6	до 0,09	до 0,31	до 0,26
<i>Якісний стан води основної притоки водосховища – р. Прип'ять</i>				
7,9	48,7	до 0,16	до 0,05	до 1,60
Серпень 2020 р.				
9,4-6,9	20,5	до 0,06	до 0,26	0,19
<i>Якісний стан води основної притоки водосховища – р. Прип'ять</i>				
8,0	72,0	до 0,74	до 0,08	0,74
Вересень 2020 р.				
9,1	33,7	до 0,06	до 0,23	0,21
<i>Якісний стан води основної притоки водосховища – р. Прип'ять</i>				
8,8	174,2	0,31	0,050,08	0,88
Жовтень 2020 р.				
8,3	39,6	до 0,14	до 0,40	0,62
<i>Якісний стан води основної притоки водосховища – р. Прип'ять</i>				
9,7	47,2	0,10	0,19	0,86
Листопад 2020 р.				
9,0	25,8	до 0,12	до 0,28	0,41
<i>Якісний стан води основної притоки водосховища – р. Прип'ять</i>				
10,0	39,4	0,07	0,23	0,83
Грудень 2020 р.				
9,1	23,8	до 0,11	до 0,24	до 0,34
<i>Якісний стан води основної притоки водосховища – р. Прип'ять</i>				
9,8	35,5	0,09	0,31	0,78

Згідно показникам у табл.3.1, у порівнянні з літніми значеннями не змінився якісний стан води основної притоки водосховища – р. Прип'ять.

Грудень: гідрохімічний стан вод знаходився на задовільному рівні у порівнянні з сезонними значеннями (мають тенденцію до змін), що характерні у осінньо-зимній період для якісного стану вод [12]. Метеорологічний температурний режим листопада-грудня у порівнянні з минулими роками, сприяв продовженню в часі гідрохімічних процесів якісного стану вод. В воді на кінець місяця визначається підвищення природного вмісту амонію, фосфатів, марганцю, органіки. Значення вмісту розчиненого у воді кисню були задовільні, без пікових коливань та знижень, в середньому – 8,7-9,8 мгО₂/дм³.

Згідно показникам у табл.3.1, у порівнянні з листопадом не змінився якісний стан води у транскордонному створі основної притоки водосховища – р. Прип'ять (табл.3.1).

3.4. Промислові види риб Київського водосховища та динаміка їх вилову

Формування біоти новоутворених водойм у перші роки існування водосховищ йшло на основі видів – мешканців руслових екосистем і також видів – мешканців заплавних водойм [17]. Перші (в основному реофільні), дуже звузили свій ареал і залишилися переважно у верхів'ях водосховищ. Друга група видів (основу якої складають прибережно-фітофільні види) стала масовою на мілководдях, зарослих вищою водною рослинністю або вільних від неї. Подальші десятиліття ознаменувалися прогресуючою експансією у водосховища видів понто-каспійського фауністичного комплексу, що обумовлено зняттям бар'єру у вигляді течії на шляху їх розселення, оптимальними умовами їх природного відтворення та нагулу.

Загалом у пониззі Київського водосховища виявлено 38 видів молоді риб що належать до 10 родин (табл.3.2) [18, 19].

Фауна риб Київського водосховища зберегла певну різноманітність і до наших днів. Це обумовлено відкритою вершиною водойми та наявністю незарегульованих приток. Усього в уловах по нижній частині правого берега зафіксовано 35 видів риб, по лівому – 37 [15].

Таблиця 3. 2. Родини та види молоді риби [19]

Родина	Види
Оселедцеві, <i>Clupeidae</i>	тюлька азово-чорноморська (<i>Clupeanella cultriventris</i> Nordmann, 1840)
Коропові, <i>Cyprinidae</i>	плітка (<i>Rutilus rutilus</i> (Linnaeus, 1758)) ялець (<i>Leuciscus leuciscus</i> (Linnaeus, 1758)) головень (<i>L. cephalus</i> (Linnaeus, 1758)) в'язь (<i>L. idus</i> (Linnaeus, 1758)) голянь звичайний (<i>Phoxinus phoxinus</i> (Linnaeus, 1758)) краснопірка (<i>Scardinius erythrophthalmus</i> Linnaeus, 1758) білвзна (<i>Aspius aspius</i> (Linnaeus, 1758)) вівсянка (<i>Leucaspicus delineatus</i> (Heckel, 1843)) лин (<i>Tinca tinca</i> Linnaeus, 1758) чебачок амурський (<i>Pseudorasbora parva</i> (Temminck et Schlegel, 1846)) пічкур звичайний (<i>Gobio gobio gobio</i> Linnaeus, 1758) верховодка (<i>Alburnus alburnus</i> (Linnaeus, 1758)) плоскирка (<i>Blicca bjoerkna</i> (Linnaeus, 1758)) лящ (<i>Abramis brama</i> (Linnaeus, 1758)) клепець (<i>A. sapa</i> (Pallas, 1814)) синень (<i>A. ballerus</i> (Linnaeus, 1758)), чехоня (<i>Pelecus cultratus</i> (Linnaeus, 1758)) гірчак (<i>Rhodeus sericeus</i> (Pallas, 1776)) карась сріблястий (<i>C. auratus gibelio</i> (Bloch, 1782)) короп (<i>Cyprinus carpio</i> Linnaeus, 1758);
Щиповкові, <i>Cobitidae</i>	щиповка звичайна (<i>Cobitis taenia taenia</i> Linnaeus, 1758) в'юн (<i>Misgurnus fossilis</i> (Linnaeus, 1758))
Щукові, <i>Esocidae</i>	щука (<i>Esox lucius</i> Linnaeus, 1758)
Миневі, <i>Lotidae</i>	минь річковий (<i>Lota lota</i> (Linnaeus, 1758))
Кольчкові, <i>Gasterosteidae</i>	кольчочка мала південна дев'ятиголова (<i>Pungitius platygaster</i> (Kessler, 1859)) кольчочка триголова (<i>Gasterosteus aculeatus</i> Linnaeus, 1758)
Голкові, <i>Sygnathidae</i>	іглиця чорноморська пухлоцока (<i>Sygnathus nigrolineatus nigrolineatus</i> (Eichwald, 1831))
Окуневі, <i>Percidae</i>	окунь (<i>Perca fluviatilis</i> Linnaeus, 1758) судак звичайний (<i>Sander lucioperca</i> (Linnaeus, 1758)) йорж звичайний (<i>Gymnocephalus cernuus</i> (Linnaeus, 1758)) йорж-носар (<i>Gymnocephalus acerinus</i> (Guendelstaedt, 1774))
Головешкові, <i>Odontobutidae</i>	ротан-головешка (<i>Percottus glenii</i> Dibowski, 1877)
Бичкові – <i>Gobiidae</i>	бичок кругляк (<i>Neogobius melanostomus</i> (Pallas, 1814)), бичок головач (<i>N. kessleri</i> (Gunther, 1861)), бичок пісочник (<i>N. fluviatilis</i> (Pallas, 1814)), бичок гонець (<i>N. gymnotrachelus</i> (Kessler, 1857)), бичок цуцнк (<i>Proterorhinus marmoratus</i> (Pallas, 1814))

НУБІП України

Розподіл молоді риби у нижній частині Київського водосховища не однаковий. Кількість виловлених видів риби зменшується вниз водосховища в

напрямку до греблі Київської ГЕС, що пояснюється змінами біотопів, а саме – піщаних і мулистих донних відкладень на камінні та гравійні відсіпки, що притаманно технологічним особливостям водозабірних споруд і бетонним одамбуванням берегів, суттєвим збільшенням глибин поблизу Київської ГАЕС і пригребельній ділянці. Особливо це помітно на правобережних станціях, де у напрямку від с. Лютиж до ГАЕС кількість видів зменшується з 35 до 16 [17].

Таким чином, можна зробити висновки, що Київське водосховище підпадає під загальну тенденцію для всіх дніпровських водосховищ щодо проникнення сюди видів-інтервентів та інвазійних видів, які досягли досить великої чисельності та з яких зареєстровано нами 8 таксонів. До перших відносяться понго-каспійці (тюлька, колюшка мала південна дев'ятиголова, іглиця чорноморська пухлоцока, бички), до других – небажані далекосхідні вселенці (чебачок амурський, ротан-головешка).

За даними досліджень 2020 р. у складі промислової іхтіофауни затоки Київського водосховища промисловою статистикою фіксується 24 види риб. У сітках з кроком вічка 45–60 мм, якими видовлюють старші вікові групи дрібночастикових риб, домінуюче становище як за чисельністю, так і масою займає сріблястий карась, проте відмічені достатньо високі показники і для поповнення основних крупночастикових риб – ляща (*Abramis brama*) та судака (*Sander lucioperca*) [18]. У крупновічкових сітках основу уловів складають об'єкти випадної аквакультури – товстолоби білий (*Hurophthalmichthys molitrix*), строкатий (*Aristichthys nobilis*) та короп (*Cyprinus carpio*) [18]. Основу уловів дрібновічкових сіток склали широко розповсюджені представники озерно-річкового іхтіокомплексу (плоскирка Бісса *Bleusa bleekeri*, сріблястий карась *Carassius gibelio*), в меншій мірі – чехоня *Pelecus cultratus* та судак *Sander lucioperca* (табл.3.3).

Таблиця 3. 3. Структура уловів на Київському водосховищі.

Види риб	Од.вим.	Крок вічка сіток,мм			
		20-28	30-40	45-60	70-120
Ляш	екз.	1,7	3,0	18,4	9,7
	кг.	4,1	6,5	21,2	4,2
Карась скіблястий	екз.	7,0	28,2	54,8	3,2
	кг	18,1	26,4	45,2	1,6
Судак	екз.	6,6	12,4	8,7	15,8
	кг	15,6	23,2	11,3	5,5
Короп	екз.	1,7	8,2	6,8	44,4
	кг	7,6	7,4	7,5	47,2
Плоскврка	екз.	72,5	35,7	4,2	0,8
	кг	33,4	21,9	2,6	0,1
Окунь	екз.	2,2	3,7	0,9	3,1
	кг	1,6	4,3	0,5	0,8
Чехоня	екз.	3,8	1,3	0,1	0,0
	кг	10,0	1,5	0,1	0,0
Товстолоб(білий, строкатий,гібрид)	екз.	1,6	7,1	5,8	21,4
	кг	7,1	8,5	11,5	38,9
Сом європейський	екз.	0,0	0,0	0,0	0,8
	кг	0,0	0,0	0,0	1,4
інші	екз.	3,0	0,4	0,1	0,8
	кг	2,6	0,4	0,1	0,3

3.4.1. Відтворення водних біоресурсів у рибному господарстві.

Велике значення для відновлення рибогосподарського потенціалу та підтримки сталих рибних запасів у водоймах має штучне відтворення цінних представників іхтіофауни. Особливо гостро це питання постало зараз, в умовах посиленого антропогенного навантаження, яке суттєво впливає на шляхи міграції риб та погіршення умов їх природного нересту.

Зариблення водойм України здійснюється користувачами, громадськими організаціями, підприємствами (що працюють відповідно до Режимів СТГ), за рахунок компенсаційних коштів та благодійних внесків. Проте найбільш масштабні вселення водних біоресурсів відбувалися за рахунок державного бюджету державними рибовідтворювальними комплексами, що належать до сфери управління Держрибагентства [13,16].

Штучне відтворення, а саме випуск молоді цінних видів риби у водні об'єкти, спрямований як на підтримку водних екосистем в цілому, для

формування промислових запасів, так і на проведення важливих рибницько-меліоративних заходів та штучного формування їхтїофауни.

Завдяки такому зарибленню формується суттєва частка загальної промислової рибопродукції (переважно шляхом вселення рослиноїдних видів риб на водосховищах Дніпра), а також здійснюється поповнення природних популяцій аборигенних видів риб.

Загальний обсяг вселення різновікової молоді риб у водойми у 2020 році склав близько 49 млн.екз., з них користувачами, громадськими організаціями, а також за рахунок компенсаційних коштів та благодійних внесків – 3,85 млн. екз,

що у порівнянні з 2019 роком на 17% більше; СТРГ – 29 млн.екз, що становить 43% виконання планових показників. Зариблення здійснили 220 рибних господарств [30]

4 державні рибовідтворювальні комплекси (заводи), які належать до сфери управління Держрибагентства, у 2020 році у водойми випустили 16,1 млн. екз. різновікової молоді цінних видів риб, що становить 105% виконання річного плану, у тому числі аборигенних видів риб, таких як щука, судак, сом, сазан (короп), стерлядь, струмкова форель, осетер російський, лосось дунайський понад 8 млн. екз., рослиноїдних видів риб: товстолобик (білий, строкатий), білий амур близько 8 млн.екз. [39].

Для забезпечення нагляду (контролю) за проведенням робіт з відтворення водних біоресурсів Держрибагентство щорічно своїми наказами затверджує склад комісій для здійснення контролю за проведенням робіт із вселення водних біоресурсів у водні об'єкти, які знаходяться у районі діяльності територіальних органів рибохорони. До складу вищезазначених комісій входять представники територіальних органів рибохорони, Держекоінспекції, органів місцевого самоврядування, користувачів водних біоресурсів, представників громадських організацій. У 2020 році Держрибагентство видало 27 таких наказів.

Крім того, у 2020 році державні рибовідтворювальні заводи продовжили розширювати географію вселення водних біоресурсів. Протягом року відбувалося зариблення:

- Київського, Канівського, Кременчуцького, Каховського, Кам'янського (зариблено вперше за останні роки), Дністровського, Житомирського (зариблено вперше за останні роки), Дніпровського водосховища;

- Дніпровсько-Бузької естуарної системи;

- річок Десна, Сейм, Шостка, Псел, Південний Буг, Чайка, Рось, Тясмин, Серет, Черемош, Прут, Рибниця, Глухець, Піха, Озірний, Дніпро (понижзя) [13,40].

3.4.2. Стан галузі рибного господарства.

У 2020 році 390 користувачів водних біоресурсів здійснювали свою діяльність, пов'язану з виловом водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах загальнодержавного значення, на яких затверджені ліміти та прогнози допустимого спеціального використання водних біоресурсів. Зазначеними користувачами в рибогосподарських водних об'єктах та на континентальному шельфі України у 2020 році виловлено 49,1 тис тон водних біоресурсів, що на 1,9% більше показника 2019 року, з них [13,14]:

- 15,1 тис. тон виловлено в Азовському морі, що є менше минулорічних даних на 23,6% (22,2 тис. тонн);

- 13,2 тис. тон виловлено в Чорному морі, що показало зростання на 60% у порівнянні з 2019 роком (7,4 тис тон);

- 20,8 тис. тон виловлено у внутрішніх водоймах, що також вказує на незначне зростання на 4,1% (19,2 тис тон).

Нарощено промисловий вилов прісноводних риб: судака, карася, топьки (верховодки), ляща, плітки, краснопінки, шуки, окуня, плоскирки, ліна. У внутрішніх водоймах, разом з тим, відбулося зменшення вилову тарані, білизни, чехоні, коропа, рослиноїдних видів риб, синця.

У тому числі на річці Дунай виловлено 590,2 тони риби, що у порівнянні з 2019 роком більше у два рази (295 тон). Основу промислу на даному водному об'єкті склав традиційний вид прохідної риби – оселедець: його виловлено 420 тони (проти 140,2 тон), що складає 75% від загального вилову в р. Дунай [27].

У водосховищах Дніпра загальний обсяг вилову водних біоресурсів склав 14 646,9 тонн, що на 9% більше, ніж за аналогічний період 2019 року. Переважно здійснювався промисел карася сріблястого (5 655 тон), ляща (3 650,4 тон), плітки (2 717,2 тон), плоскирки (1 024,3 тон), рослиноїдних видів риб (990 тон) та судака звичайного (610 тон).

3.5. Заборони та норми вилову

На час зимівлі в зимувальних ямах та на час нересту риби встановлюється заборона на вилов риби. Нерестову заборону встановлюють для створення якомога більш сприятливих умов для природного відтворення риби [13]. В цей період заборонене здійснення промислового рибальства, не можна проводити вибухові, днопоглиблювальні та інші види робіт на воді та під водою, не дозволяється добувати матеріали для будівництва, проводити розчищення русел рік, укріплення берегів. Забороняється підводне полювання (рис. 3.2).

Окрім перерахованих пунктів вводиться обмеження на пересування малих плавзасобів.

Заборони та обмеження під час зимівлі. Активність риби знижується з настанням холодів, рухи значно сповільнюються. Риба збивається в зграї та знаходить притулок у зимувальних ямах. Через сповільнення життєвих процесів риба може стати легкою здобиччю. Тому у зимовий період територіальні підрозділи рибоохорони з метою збереження водних біоресурсів вводять заборону на їх вилов у межах певних місць та водойм. Згідно п. 8.3 Правил №33 органи рибоохорони визначають межі як для нерестових ділянок, так і для зимувальних ям.

Рисунок 3.2. Заборонені знаряддя лову та допустимі розміри.

При цьому органами рибоохорони згідно п. 4.4. Правил №19 може бути дозволене любительське рибальство у період нересту виключно на спеціально визначених ділянках. Дозволяється використовувати одну поплавкову або донну вудку з одним гачком, або спінінг з берега [25].

Вимоги п. 11 Правил №33 встановлюють терміни заборони вилову риби рибальстві на водних об'єктах промисловим рибальством – у м. Києві та Київській області. П. 4.14 Правил №19 регламентує терміни для спортивної та любительської риболовлі.

Існують обмеження, які стосуються норм вилову риби, які встановлюються при любительському і промисловому вилові. Встановлення дозволених обсягів вилучення, тобто, лімітів, а також розподіл їх на частки ліміту, які видаються користувачам (квоти) при факті промислового вилова риби, відбувається згідно Правил №33 та ст. 28, 29, 30 Закону «Про рибне господарство».

Ліміти на вилов риби вводяться з метою раціонального використання та збереження окремих водних біоресурсів. Суб'єкт господарювання, який здійснює промисловий вилов риби, отримує межі квоти для своєї діяльності. Подібні квоти на 2020 п. були затверджені наказом Міністерства аграрної політики і продовольства України від 17.01.19 р. № 13 «Про затвердження квот добування водних біоресурсів загальнодержавного значення в рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) (крім Азовського моря із затоками) у 2019 році».

На об'єкти, де проводиться штучне розведення та вирощування риби, згідно ст. 28 Закону «Про рибне господарство» не встановлюються ліміти. В пункті 4.6 Правил № 19 визначаються норми вилову при любительській ловлі на водоймах однією особою на добу [13].

Існують також вимоги до розміру вилову риби. Ці вимоги, якщо йде мова щодо промислового лову риби, передбачаються Правилами № 33, які встановлюють максимально допустимий вилов риби непромислової міри (п. 16) (рис. 2). Таким чином, мінімальні розміри річкових раків та риби, які допустимі до вилову – розміри встановлюються у см, у свіжому вигляді – зокрема встановлені у п. 15.1 Правил № 33 (рис. 3.3) [13].

В додатку «Мінімальні розміри (в см) риби і водних безхребетних, дозволених до вилову рибалками-любителями» до Правил № 19 наведені вимоги, які стосуються мінімального розміру риби у випадку любительського рибальства. Всіма видами дозволених Правилами № 19 любительських знарядь лову допускається максимально дозволений вилов риби, яка менша за встановлений розмір. Підрахунок ведеться поштучно, кількість не повинна перевищувати 30% від загального улову, при цьому береться до уваги список видів, вказаних в додатку до Правил рибальства (п. 4.12 Правил № 19) [25].

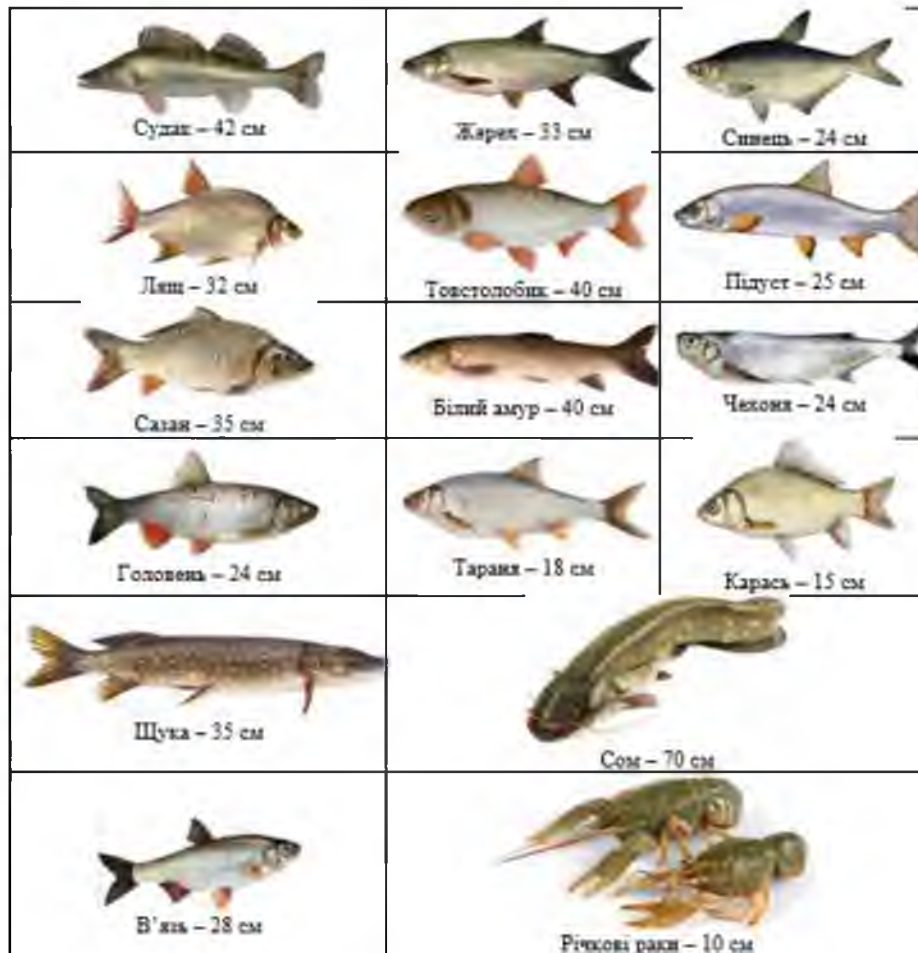

Рис. 3.3. Мінімальні розміри річкових раків та риб

3.5.1. Режим рибальства у рибогосподарських водних об'єктах, на Київському водосховищі.

Відповідно до Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів», «Про природно-заповідний фонд України», «Про тваринний світ», а також згідно Порядку здійснення спеціального використання водних біоресурсів у внутрішніх рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), внутрішніх морських водах, територіальному морі, виключній (морській) економічній зоні та на континентальному шельфі України, затвердженого постановою Кабміну України від 25.10.2015 р. №992.

Відповідно до Правил промислового рибальства в рибогосподарських водних об'єктах України у 2020 р. здійснюється промисел водних біоресурсів у

рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах). Правила були затверджені наказом Держкомітету рибного господарства від 18.03.1999 р. №33, реєстрація 25.04.1999 р. у Мінюсті України за № 326/3619 (із змінами) (у тексті – Правила), і цього Режиму [11,12].

У даному Режимі вживання термінів відбувається згідно значень, наведених у Законі України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів», а також нормативно-правових актах, що були прийняті на його виконання, і Правилах рибальства.

Правила рибальства та цей Режим встановлюють терміни початку і закінчення вилову (добування), вказуючи першу та останню дати періодів промислу.

Згідно Національному стандарту України оформлюються бірки для маркування знарядь лову (далі – бірки), а також написи, які наносять на судна флоту рибної промисловості.

При здійсненні промислу користувачами водних біоресурсів має проводитися маркування бірками пасивних знарядь лову, як і активних. Кількість активних знарядь лову обмежується цим Режимом з метою визначення їхньої належності. На кожне знаряддя лову прикріплюються бірки:

ятері – до верхньої частини каркаса, що утворює вхід у ятір;

ставні неводи – на розтяжці при вході в двір безпосередньо біля крила;

ставні сітки – до верхньої підбори на відстані до 1 м від одного з кінців сітки;

раколовки та підйомні пастки – до верхньої частини каркаса [31].

Якщо користувачі водних біоресурсів виявляють погіршення стану середовища перебування водних біоресурсів, випадки захворювання цих ресурсів, випадки їх загибелі, або визначають, що з'явилася загроза загибелі водних ресурсів, то вони повинні терміново сповістити про це наступні державні органи:

відповідні Головні управління Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів в області та м. Києві, спеціальні адміністрації природно-заповідного фонду, територіальні та міжрегіональні територіальні органи Держекоінспекції, територіальні органи

Держрибагентства, в районі діяльності яких відбувається спеціальне використання водних біоресурсів [11].

Дозволені розміри знаряддя:

70 см – максимальна довжина ставної сітки для використання на водосховищах;

50 см – максимальна довжина раколовки.

Необхідно оснащувати розпізнавальними знаками (це позначка, яку вивішують над місцем, де поставили знаряддя лову мінімум на 50 см, з прапорцем не менше 25x25 см на верхньому кінці) ставні знаряддя лову (окрім бірок). Це треба робити для спрощення ідентифікації цих знарядь [11,12].

На Київському водосховищі під час здійснення промислу допускається використання сіток з кроком вічка $a = 50$ мм для вилову скупчень плітки та карася сріблястого. Період: а) до початку весняно-літньої нерестової заборони; б) у період 01.09-31.12.

На Кам'янському, Канівському, Київському та Кременчуцькому водосховищах дозволене використання ятер з максимальною довжиною крила не більше ніж 25 м (крило – сумарна довжина сіткового полотна, починаючи від входу бочки).

На Каховському та Дніпровському водосховищах дозволене використання ятер з максимальною довжиною крила не більше ніж 75 м (крило – сумарна довжина сіткового полотна, починаючи від входу бочки).

Для всіх без винятку водосховищ діаметр бочки в ятерах не повинен перевищувати 1,6 м. Допущена кількість бочок на 1 ятер – не більше 2.

Допускається відхилення фактичних розмірів кроку вічка в ставних сітках з кроком вічка 41-60 мм та 74 мм і вище на рівні не більше 5% від установлених. Висота крила раколовки не повинна перевищувати 0,5 см, а довжина бочки – не повинна перевищувати 1,0 м.

На Київському водосховищі під час здійснення промислу забороняється застосування сіток сіток з кроком вічка $a = 41 - 49$ мм та $a = 69-74$ мм, ставних з кроком вічка менше $a = 38$ мм; заборона цілорічна;

у переднерестовий період, у випадку освоєння 20% річного ліміту ляща, забороняється використання закидних частикових неводів.

На Кам'янському, Канівецькому, Київському та Кременчуцькому водосховищах у період здійснення промислу діє заборона на використання порядків ятерів, ставних сіток, ставних неводів, загальна довжина яких сягає понад 500 м, а відстань між порядками ставних неводів та ятерів не повинна становити менше ніж 500 м.

Цілий рік діє заборона на постановку ставних сіток на відстані менше 50 м від лінії берегу; виняток – острови.

Існує заборона на промисел раків, термін якої визначається територіальними органами Держрибагентства за погодженням із науковими установами. Заборона діє на періоди линьки спаровування та виношування ікри [11].

Розрахунком суден флоту та знарядь лову рибної промисловості між користувачами водних біоресурсів визначається мінімальне навантаження на рибогосподарський водний об'єкт (його частину). Відповідно до цього розрахунку територіальні органи Держрибагентства розподіляють судна та знаряддя лову між користувачами водних біоресурсів на рибогосподарських водних об'єктах згідно результатам розгляду заяв у письмовому вигляді від користувачів водних біоресурсів шляхом видання відповідного наказу [12].

Територіальними органами Держрибагентства з метою розгляду поданих заяв створюється комісія. Ця комісія є консультативно-дорадчим органом, до її складу включено представників територіальних органів Держрибагентства, користувачів водних біоресурсів; окрім них можуть залучити представників громадських асоціацій та об'єднань користувачів водних біоресурсів, які проводять спеціальне використання ресурсів на даному водному об'єкті (його частині) рибного господарства.

У табл. 3.4 наведена кількість знарядь вилову (добування), які можуть застосовувати користувачі водних біоресурсів у періоди промислу на території рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) України.

Таблиця 3.4. Кількість знарядь добування (вилову), які використовуватимуть користувачі водних біоресурсів на промислі протягом 2020 року на рибогосподарських водних об'єктах.

Водосховище	Сітки	Закідні неводи	Ятері частикові	Малі пастки (довжин а до 5 м)	Рако- ловки	Ставні неводи	Тюлькові знаряддя лову*
Київське	4467	2	150	250	191	1	2/50
Канівське	3758	2	30	100	56	1	4/50
Кременчуцьке	13662	0	150	0	230	0	40/500
Кам'янське	5491	26	150	0	0	2	22/50
Дніпровське (Запорізьке)	3130	32	155	0	40	10	10/0
Каховське	11631	20	1011	0	420	108	67/50

Комісія з дотриманням вимог Порядку та враховуючи резерву добування для об'єкта промислу, який встановлено наказом Міндовкілля про розподіл квот добування водних біоресурсів загальнодержавного значення, з метою визначення нерозподіленого залишку знарядь лову пропорційно резерву добування (вилову) водних біоресурсів, розглядає подані заяви.

Промислові операції у темну пору доби заборонено проводити за відсутності сигнальних засобів або стаціонарних кодкових вогнів [34].

Промислові операції заборонено проводити цілий рік на певних ділянках водних об'єктів рибного господарства (табл.3.5).

Таблиця 3.5. Ділянки рибогосподарських водних об'єктів Київського водосховища на яких заборонені промислові операції протягом року

№ з/п	Точки координат	Опис меж ділянки
1.	50°42'59.7"N 30°31'24.0"E 50°35'32.6"N 30°32'08.9"E 50°35'34.2"N 30°31'56.1"E 50°42'59.8"N 30°31'12.7"E	Від південної адміністративної межі с. Лебедівка вниз за течією до забороненої зони Київської ГЕС та вглиб водосховища на 200 м
2.	50°41'58.7"N 30°24'08.4"E 50°36'53.0"N 30°29'05.4"E 50°36'59.4"N 30°29'13.3"E 50°41'56.2"N 30°24'19.5"E	Від північної адміністративної межі с. Лютиж вниз за течією до забороненої зони ГЕС та вглиб водосховища на 200 м
3.	50°51'43.2"N 30°25'27.5"E 50°47'18.0"N 30°22'08.8"E 50°47'11.5"N 30°22'17.9"E 50°51'41.7"N 30°25'38.0"E	Від північної адміністративної межі с. Ясногородка вниз за течією до південної адміністративної межі с. Глібівка та вглиб водосховища на 200 м
4.	51°20'47.7"N 30°39'57.0"E 51°20'51.2"N 30°39'01.7"E 51°01'35.4"N 30°34'51.9"E 51°02'09.3"N 30°19'20.6"E	Ділянка Київського водосховища, що проходить вниз за течією від с. Дніпровське Чернігівської обл. до південної адміністративної межі с. Лопакова Гута, Козелецького району Чернігівської області по лівому березі Київського водосховища та північної адміністративної межі с. Пилява Київської області по правому березі Київського водосховища.

У разі погіршення стану запасів видів водних біоресурсів за рішенням територіальних органів Держрибагентства або територіальних органів Держекоінспекції в межах природно-заповідного фонду вживаються заходи з регулювання кількості знарядь лову, що застосовуються на промислі, та інші передбачені законодавством заходи, спрямовані на зменшення промислового навантаження під час використання водних біоресурсів [12].

3.5.2. Адміністративна та кримінальна відповідальність та юридичне забезпечення, при порушенні Правил рибальства.

Риболови можуть понести кримінальну або адміністративну відповідальність у випадку порушень правил рибальства під час нересту. Розмір

матеріальної відповідальності залежить від виду та кількості незаконного вилову.

Положеннями ч. 4 ст. 85 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачено наступне:

– порушення правил рибальства приводить до отримання попередження або накладення певного штрафу – від 2-х до 10-ти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (34-107 грн) – для громадян. Для посадових осіб ця цифра змінюється – від 10-ти до 30-ти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тобто 170-510 грн. [16];

– факт грубого порушення правил рибальства тягне за собою накладення штрафу від 20-ти до 40-ка неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (340-680 грн) – для громадян. Для посадових осіб ця цифра змінюється – від 30-ти до 50-ти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (510-850 грн). Обидва варіанти передбачають конфіскацію засобів та знарядь вчинення правопорушення, незаконно добутих водних живих ресурсів. Під грубим порушенням правил маються на увазі рибальство із застосуванням електроструму, вогнепальної зброї, отруйної або вибухових речовин, та інших законодавчо заборонених знарядь лову, відсутність дозволу на промисел та наявність у такому випадку промислових знарядь вилову, перевищення розмірів здобичі у розмірах більше встановленої правилами спортивного та любительського рибальства добової норми вилову [41].

Статтею 249 Кримінального кодексу України передбачені такі покарання у випадку незаконного зайняття рибним або іншим водним добувним промислом при заході значної шкоди: штраф 1 тис грн – 3 тис грн неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тобто, 1700-5100 грн або обмеження волі від 1 до 3 років. Ускладнює провину використання електроструму, отруйних або вибухових речовин та інших способів для масового знищення водних живих ресурсів; якщо злочин створила особа, раніше судима за кримінальне правопорушення – у цих випадках накладається штраф від 3 до 5 тис

неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тобто, 51000-85000 грн), або обмеження / позбавлення волі на термін до 3 років [13].

У ході рибоохоронного рейду в разі викриття інспекторами рибоохорони порушень природоохоронного законодавства або Правил рибальства необхідно скласти протокол про адміністративне правопорушення згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП). При складанні протоколів органи рибоохорони керуються Інструкцією щодо здійснення провадження в органах рибоохорони по справах про адміністративні правопорушення, затвердженою наказом Міністерства аграрної політики України від 15.03.2002 № 89.

Інструкція щодо здійснення провадження в органах рибоохорони по справах про адміністративні правопорушення регламентує такі питання [29]:

порядок складання протоколів та інших матеріалів про порушення правил рибальства й охорони водних живих ресурсів, вчинених фізичними та юридичними особами;

порядок вилучення у порушників правил рибальства та охорони водних живих ресурсів знарядь лову, плавучих та інших транспортних засобів, інших предметів, що мали причетність до скоєння порушення, незаконно добутої риби, інших водних тварин і рослин та відповідних документів, попередня оцінка вилученого майна;

порядок розгляду справ про порушення правил рибальства та охорони водних живих ресурсів;

виконання постанов про накладення адміністративних стягнень, порядок їх оскарження;

порядок обліку вилучених у порушників водних живих ресурсів, знарядь лову, плавучих та інших транспортних засобів;

обчислення і стягнення збитків, заподіяних фізичними та юридичними особами незаконним виловом або знищенням цінних видів риб, інших водних живих ресурсів;

порядок реалізації та списання вилучених у порушників або виявлених на місці скоєння порушення знарядь лову, інших предметів і транспортних засобів

При накладанні штрафів при порушенні правил рибальства використовують Постанову КМУ від 21 листопада 2011 р. № 1209 «Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок незаконного добування або знищення цінних видів водних біоресурсів» [45].

Робота громадських інспекторів здійснюється згідно Положення про громадських інспекторів.

Конфісковане майно реалізують згідно Порядку розпорядження майном.

Нарахування збитків внаслідок порушень правил рибальства здійснюється згідно Методики розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення правил рибальства та охорони водних живих ресурсів.

Працівники держрибоохорони при необхідності забезпечуються вогнепальною зброєю. Порядок придбання, зберігання, обліку, перевезення, носіння і використання вогнепальної зброї, боєприпасів та спеціальних засобів державними інспекторами органів рибоохорони здійснюється згідно відповідної

Інструкції та Положення.

У підсумки рибоохоронної діяльності за 2020 рік. Рибоохоронними патрулями було здійснено 14 300 рибоохоронних рейдів, у результаті чого виявлено 46 741 порушення, з яких майже 1/3 (30%) є грубими (13 835).

Найбільшу кількість порушень викрито Азовським басейновим управлінням, Полтавським, Черкаським, Херсонським, Дніпропетровським, Київським рибпатрулями [13].

Державні інспектори в рамках рибоохоронних рейдів вилучили у порушників понад 53 087 заборонених знарядь лову та 150 тон (150 484 кг) водних біоресурсів, затримали 1 401 транспортний засіб; було складено та направлено до судів 16 584 справи для притягнення порушників до

адміністративної відповідальності, 211 справ направлено судам для відкриття кримінальних проваджень.

Завдяки роботі рибпатрульних протягом 2020 року виявлено порушень на понад 108 млн грн збитків, що більше ніж в 2 рази в порівнянні з минулим роком (44,5 млн грн збитків). Зокрема, 39 млн грн викрито Азовським басейновим управлінням, рибпатрулями Миколаєва – 20 млн грн, рибпатрулем Івано-Франківська – 9,2 млн грн, рибпатрулем Луганська – 7 млн грн та 6,7 млн грн – Управлінням оперативного реагування Держрибагентства [16].

Найбільшої шкоди рибній галузі порушники завдали у квітні-червні – під час нерестової заборони. В цей період викрито майже 15 тис. правопорушень зі збитками на понад 43 млн грн (рис. 3.4).

Рисунок 3.4. Кількість викритих порушень за 2020 рік по всій території України.

3.5.3. Етапи, з яких складається регулювання промислового рибальства як спеціального використання водних біоресурсів.

На основі законодавчих актів визначено такі основні етапи отримання права на здійснення промислового рибальства - отримання квоти на добування (вилову) водних біоресурсів для промислу (рис. 3.5) [16]:

I. Отримання дозволу на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах);

II. Отримання підтвердження законності вилучення водних біоресурсів із (у середовища їх існування та перероблення продуктів дову разі необхідності суб'єкту господарювання для здійснення зовнішньоторговельних операцій);

Визначення відповідального за добування (вилов) водних біоресурсів;

III. Реєстрація журналу обліку прийнятих водних біоресурсів;

IV. Отримання промислових квитків та талонів, що засвідчують особу, яка відповідає за вилучення водних живих ресурсів,

V. Видача посвідчення рибалки особам, які здійснюють вилучення водних живих ресурсів;

VI. Розподіл знарядь добування (вилову) у рибогосподарському водному об'єкті (його частині);

VII. Погодження місця розташування рибоприймального пункту;

VIII. Облік добутих (виловлених) водних біоресурсів на рибоприймальному пункті з оформленням відповідної квитанції;

IX. Подання звітності про обсяги добутих (виловлених) водних біоресурсів (щодня, щотижня, щомісяця в залежності від використання визначеного обсягу ліміту або прогнозу допустимого вилову певного виду водних біоресурсів);

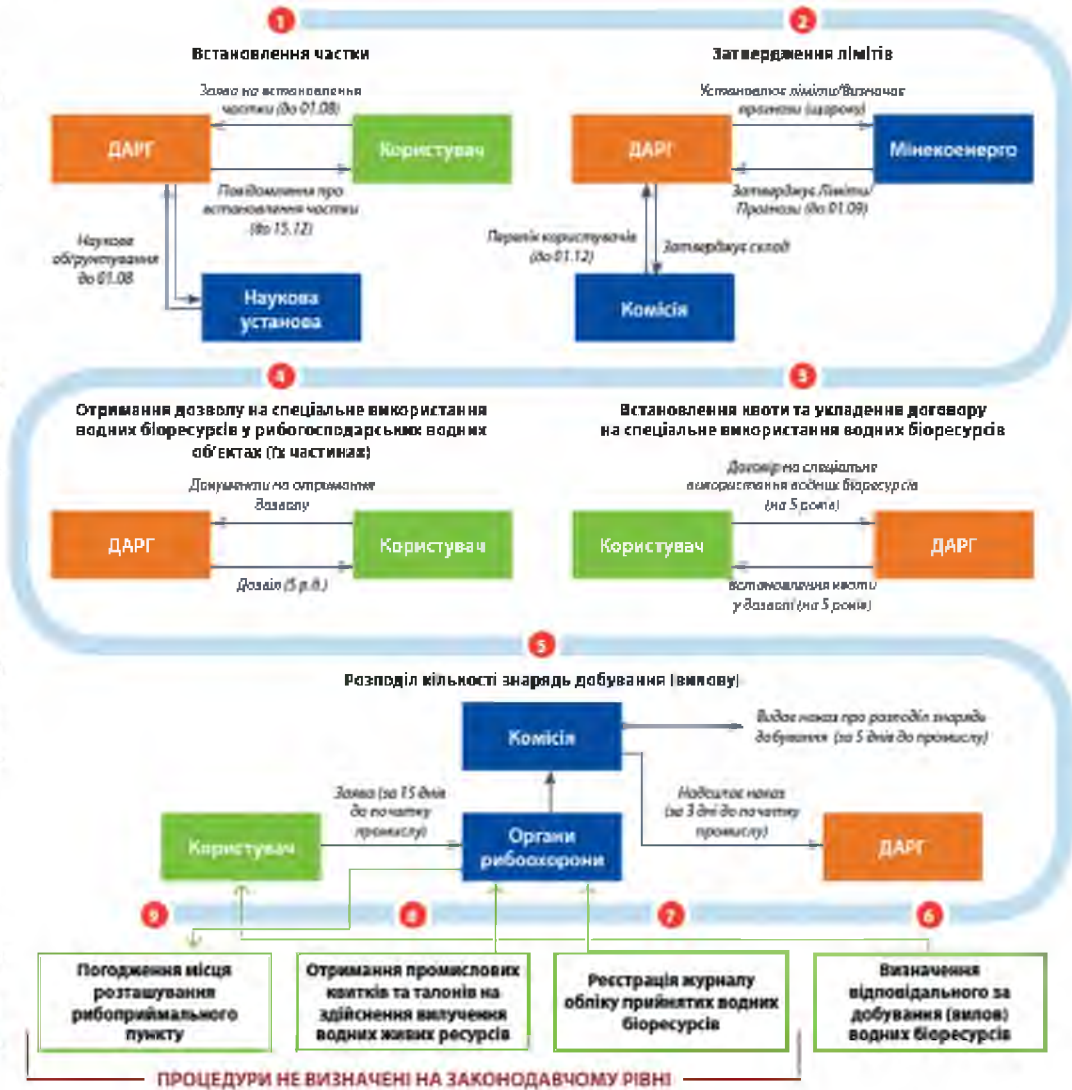
X. Справляння збору за спеціальне використання рибних та інших водних живих ресурсів.

НУБІП України

НУВБІП України

Рисунок 3.5. Процедура отримання права на промислове рибальство

НУВБІП України

3.5.4. Спрямування та координація роботи органів рибозахорони. Повноваження посадових осіб рибозахорони.

Кабінетом Міністрів України, Урядом АР Крим (у минулому), місцевими держадміністраціями, центральним органом виконавчої влади з питань лісового господарства України в галузі ведення мисливського господарства, центральним органом виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного

НУВБІП України

середовища, центральним органом виконавчої влади з питань рибного господарства, їх органами на місцях та іншими держорганами здійснюється державне управління в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу [17].

Територіальні органи Держагентства рибгосподарства України, тобто, органи рибоохорони, які діють у складі Держрибагентства України, та підпорядковуються йому – це басейновий відділ (далі – Управління), басейнові управління, управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства в Київській області та головне управління охорони водних біоресурсів у м. Києві.

Головне управління за дорученням Держрибагентства України у межах своїх повноважень проводить спрямування та координацію роботи органів рибоохорони на місцях, проводить відповідно чинного законодавства роботу щодо усунення негативних явищ, пов'язаних з перевищенням посадових та службових повноважень в органах рибоохорони, а також із корупцією [12].

Головами місцевих держадміністрацій координується діяльність Управління; також голови сприяють йому у виконанні завдань.

Сфера повноважень Управління поширюється на територію певного водного об'єкту, акваторії, області в межах районів діяльності, визначених Держрибагентством України (далі – район діяльності).

Керування управлінням діяльності Управління відбувається згідно Конституції України та законів України, дорученнями та актами Президента України, актами Кабміну України, наказами Міністерства аграрної політики та продовольства (а також Міністра, його першого заступника), дорученнями Прем'єр-міністра України, наказами Держрибагентства України, дорученнями Голови Держрибагентства України, актами органів місцевого самоврядування та місцевих держадміністрацій, і цим Положенням [12].

Реалізація повноважень Держагентства рибного господарства України є основним завданням Управління. Ці повноваження здійснюються у межах сфери

рибної промисловості та господарства, відтворення та використання водних біоресурсів, а також регулювання рибальства в районі діяльності.

Стаття 10 «Закону про рибне господарство», п. 8 «Правил промислового рибальства в рибогосподарських водних об'єктах України», які були затверджені наказом Держкомітету рибного господарства України від 18.03.99 р. № 33 (далі – Правила № 33), ст. 59 та 60 «Про тваринний світ», п. 5 «Правил любительського і спортивного рибальства», затверджені наказом Держкомітету рибного господарства України від 15.02.99 р. № 19 (далі – Правила № 19) – усі ці законодавчі акти визначають повноваження посадових осіб рибоохорони Управління у м. Києві та Київській області [12].

На посадових осіб рибоохорони при здійсненні держконтролю за охороною, відтворенням і використанням біоресурсів, покладені такі повноваження:

- Перевірка документації на право використання водних біоресурсів.
- Вилучення знаряддя для вилову водних ресурсів, що заборонені законодавством, під час проведення рейдів, а також вилучення незаконно виловленої риби.
- Огляд плавучих та транспортних засобів, знаряддя рибальства та вже добуту продукцію.
- Отримання від органів виконавчої влади та місцевого самоврядування вичерпної інформації щодо стану охорони, використання і відтворення водних біоресурсів.
- Перевірка дотримання вимог законодавства на території організацій, установ, підприємств, які проводять вилов, утримання, переробку або зберігання водних біоресурсів.
- Визначення обсягів та збитків, завданих рибгосподарству незаконним виловом водних біоресурсів.
- Видання, або скасування дозволів на добування водних біоресурсів.

- Складання адміністративних протоколів факту встановлення порушень, та подальше накладання штрафів за ці порушення.

- Звернення до суду з позовами щодо відшкодування збитків, які було завдано громадянами або суб'єктами господарювання.

- Припинення діяльностей суб'єктів господарювання, які проводять свою діяльність з порушенням вимог чинного законодавства. Це припинення повинно проводитися в рамках чинного законодавства.

- Визначення термінів заборони вилову водних біоресурсів тощо.

Відповідно до ст. 10 Закону «Про рибну діяльність» органи рибоохорони відносяться до правоохоронних. Окрім цього статтю 3 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.93 р. № 3781-XII (для забезпечення виконання правомірних наказів та усних вимог) рибоохоронцям надається право застосовувати фізичний вплив, зброю та спецзасоби у випадку, коли ситуацію не вдається вирішити мирним шляхом [12].

3.5.5. Рибоохоронна діяльність.

Державними інспекторами у 2020 р. було здійснено понад 14,2 тис. рейдів з метою охорони риби та інших живих водних ресурсів. Під час цих заходів держінспектори викрили понад 46,6 тис. порушень рибоохоронного законодавства. У тому ж році було визначено, що відсоток викриття порушень, які пов'язані з перевищенням ліміту допустимого вилову та використанням заборонених знарядь лову, дорівнює 30% проти 29% у 2019 р. Необхідно зазначити, що відмічається майже 13,8 тис. грубих порушень, тобто простежується зростання абсолютних показників викриття таких порушень законодавства [16].

Були проведені перевірки місць стихійної торгівлі та торговельних майданчиків з метою попередження та недопущення продажу юридичними та фізичними особами водних біоресурсів за відсутністю відповідних документів знарядь лову (добування) і будь-яких пристосувань до них, сіткових матеріалів заборонених Правилами рибальства. Під час проведення зазначених заходів було

виявлено та притягнуто до адміністративної відповідальності 2500 правопорушників за незаконне придбання та реалізацію водних біоресурсів (стаття 88¹ КУпАП). Цей показник на 26% менше у порівнянні з 2019 р. Понад 44,5 т водних біоресурсів вилучено при оформленні цих правопорушень. [13]

Кількість виявлених порушень з боку користувачів водних біоресурсів за 2020 р. становить 826 проти 1051, виявлених у 2019 р.

Сума накладених штрафів за порушення правил рибальства склала 5,82 млн грн. У порівнянні з 2019 роком простежується тенденція щодо підвищення відсотка стягнених штрафів (2,87 млн грн у 2020 р. проти 2,69 млн грн у 2019 р.).

У звітному році відсоток стягнутих штрафів до загальної суми накладених становить 49%, проти 4 % у 2019 р. [16].

Разом з тим, у 2020 р. збільшилися нараховані збитки, завдані рибиному господарству України, що становить 101,9 млн грн, і це на 39% вище минулорічного показника (39,9 млн грн) (табл. 3.6). При цьому слід зазначити, що

досить низький рівень відшкодування нарахованих збитків за порушення правил рибальства пояснюється відсутністю механізму обміну інформацією щодо

винесених судами рішень про адміністративні правопорушення, зумовленого

законодавством, а ще тим, що органи рибоохорони не завжди отримують від судів копії постанов, серед яких постанови щодо припинення та закриття

судових справ. Це відбувається тому, що у ч. 1, ст. 258 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачено вручення чи направлення копії рішення суду тільки особі, щодо якої його винесено. Окрім цього існує наявність

випадків порушення судами двомісячного терміну розгляду справ, що веде до припинення провадження за ними [1]. Усі ці причини викликають необхідність внесення відповідних змін до КУпАП. Існуюча ситуація не дає можливість органам рибоохорони вживати заходів для територіальних громад, які виступають потерпілою стороною, вносити касаційні або апеляційні скарги.

Подібні вади з боку закону дають порушникам шанс уникати відповідальності. В свою чергу місцеві бюджети недоотримують надходження у вигляді штрафних санкцій.

Таблиця 3.6. Порівняльна характеристика рибоохоронних органів

Рік	Здійснено рейдів	Викрито порушень	Сума накладених штрафів	Сума стягнених штрафів	Сума нарахованих збитків
2020	14,2 тис.	46,6 тис.	5,82 млн грн.	2,87 млн грн.	101,9 млн грн.
2019	13 889 тис.	46 805 тис.	5,9 млн грн.	2,69 млн грн.	39,9 млн грн.

З приводу вищезазначених проблем органи рибоохорони неодноразово направляли звернення до судів різних рівнів. На жаль, судові інстанції у більшості випадків відмовляють у наданні копії ухвали.

Через отримання інформації у реєстрі судових рішень не завжди з'являється можливість своєчасно подати касаційну або апеляційну скаргу у зв'язку з спливанням терміну, визначеного законом (ухвали висвітлюються із деяким запізненням від моменту прийняття рішення). Проект Закону України «Про внесення змін до статті 285 Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо вручення копії постанови за результатами розгляду справи про адміністративне правопорушення», який міг би врегулювати ситуацію, було розроблено Держрибагентством України на виконання доручення Кабінету Міністрів України від 24 травня 2012 року № 20349/4/1-12. Останні 3 роки зазначений проект Закону, отримавши всі погодження від зацікавлених ЦОВВ, знаходиться на розгляді у Верховній Раді України[1].

Обсяги вилучених у порушників водних біоресурсів у 2020 р. склали 142,6 т, що на 29% менше від показника 2019 р. – 199,5 т.

Кількість вилучених знарядь лову – понад 21,1 тис од., показник 2019 р. – 20,4 тис од. Показник кількості вилучених знарядь лову за актами виявлення та вилучення майна з неветановленим власником, у 2020 р. склав 31,58 тис од. проти 31,79 тис од. у минулому році, що свідчить про збільшення ефективності роботи органів рибоохорони[16].

Слід зазначити, що кількість вилучених транспортних засобів (у тому числі плаваючих) збільшилась на 186 одиниць і склала 1,4 тис. од. у 2020 р., що вище показника 2019 р. на 16% (1,2 тис. од.).

Рибоохоронні патрулі постійно вживають заходи щодо посилення рибоохоронної роботи, у тому числі інформаційно-роз'яснювального характеру, спрямованої на профілактику та попередження порушень природоохоронного законодавства, що має на меті зниження рівня незаконного добування водних біоресурсів[13].

3.6. Основні принципи управління водними ресурсами

Основними принципами управління в галузі використання, охорони та управління водних ресурсів є положення, на основі яких будується водогосподарська політика і які становлять теоретичну базу водоохоронної діяльності. У цій галузі існують міжнародні екологічні принципи управління і принципи, які використовуються в окремих країнах.

Головними принципами управління в галузі використання і охорони вод і відтворення водних ресурсів виступають дотримання лімітів водокористування та скидання забруднювальних речовин. В умовах мінімальної плати за спеціальне водокористування та за скидання забруднювальних речовин підприємства не мали зацікавленості у впровадженні нових ресурсо- та енергозберігаючих, екологічно безпечних технологій. Відсутність технологічного регулювання та економічного важеля призвели до використання в промисловості й сільськогосподарському виробництві застарілих технологій, морально застарілого обладнання з вичерпанням ресурсом, що негативно впливало на довкілля [20,42]. Нині ситуація ще більш ускладнилася у зв'язку з економічною кризою в країні. Складна еколого-водогосподарська ситуація в Україні пов'язана також з недосконалістю законодавчо-правової бази водоохоронної діяльності. До її основних недоліків можна віднести:

- застарілість та недосконалість структури організації управління охороною та використанням водних ресурсів це свідчить про наявність суперечливих інтересів відомств, а також про їх роз'єднаність;

- невідповідність реальності нормативної бази діяльності з охорони водних ресурсів – декларативний характер переважної кількості нормативів якісного стану водних об'єктів. Ці нормативи часто встановлювали без урахування ситуації з екологією, наявних, тобто реальних економічних та технічних можливостей. Подібні недоліки неминуче призводять до обмеження ефективності управління;

- малоефективну систему економіки в області механізму водокористування, незручну та складну систему розрахунків платежів, а також поганий рівень контролю звітності;

- наявну недосконалість системи моніторингу об'єктів довкілля, що веде до недостатньої повноти та достовірності інформації щодо стану екології, яка необхідна для адекватного управління;

- недосконалу розробленість механізму забезпечення гласності та залучення широкого загалу в процесі опрацювання та прийняття рішень у галузі охорони вод та використання, а також контролю за неухильним виконанням прийнятих рішень [20,21].

Не останню роль у деградації водних екосистем України відіграв водогосподарський підхід до використання водних ресурсів і регламентації навантаження антропогенезу на водні об'єкти та їхні водозбірні території. Ліміти водокористування, побудовані на водогосподарських балансових розрахунках, не несли ніякого екологічного навантаження, що неминуче призводило до порушення здатності водних екосистем до саморегулювання та самоочищення, погіршення (часто катастрофічне) умов відтворення водних ресурсів[20].

3.6.1. Екологічна стратегія.

Одним з основних водокористувачів в системі водогосподарського комплексу України є ПрАТ «Укргідроенерго», яке здійснює свою діяльність переважно на головних українських річках – на Дністрі та Дніпрі. Така діяльність неминуче накладає зобов'язання приділяти значну увагу питанням охорони довкілля та відповідальність у плані використання водних ресурсів [2].

Після розпаду СРСР та здобутку Україною незалежності гідроенергетика отримала у спадок електростанції, які мають стратегічне значення для існування та функціонування Об'єднаної енергетичної системи. Але окрім цього позитивного факту країна зіткнулася з екологічними наслідками радянського «управління» природою, коли планувалося «повертати річки назад» та інше. В умовах сьогодення Товариство бере до уваги, що об'єкти гідроенергетики є, або стануть частинами надзвичайно складного комплексу взаємодії між природою та людиною. Одними з завдань ПрАТ є забезпечення сталого розвитку цієї взаємодії та природного існування і відтворення цінних видів флори та фауни [4].

Керівництво ПрАТ розуміє і всебічно підтримує необхідність якщо не збереження, то успішного відтворення екосистем природи, для чого сформувало наступні цілі:

1. Модернізація та реконструкція застарілого обладнання, або придбання принципіального нового, впровадження енергозберігаючих та енергоефективних технологій в рамках екологізації сучасного виробництва електроенергії.
2. Підвищення якості води.
3. Внесення змін та удосконалення нормативно-правової бази з охорони довкілля.
4. Підвищення ефективності розподілу річкового стоку та управління водними ресурсами.
5. Організація та підтримка потрібного супроводу діяльності з боку науковців.

Необхідно зазначити, що Товариство здійснює різні напрямки своєї діяльності суто в межах екологічного національного законодавства та державної

політики. Наразі проводиться робота над розробкою документу, який стосується екологічної політики організації. Цей документ передбачає, перш за все, інформаційну відкритість, окрім цього – відповідальність перед суспільством та зацікавленими сторонами [5,6].

Пріоритетними є такі напрямки політики ПрАТ:

1. Проведення удосконалення або заміни технологічного обладнання та процесів для мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище.

2. Налагодження співпраці з установами та організаціями з охорони природи.

3. Розробка і подальше проведення різних заходів, які стосуються захисту довкілля, а також відтворення біоресурсів водних об'єктів, що активно експлуатуються ПрАТ.

4. Проведення оптимізації режиму роботи ГЕС.

5. Регулярне підвищення рівня компетенції та знань персоналу в сфері охорони природи.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

Розділ 4. ЕКОНОМІЧНА ЧАСТИНА

НУВІП України

Пріоритетним завданням для рибогосподарства як в Україні, так й у світі традиційно вважається забезпечення населення харчовими продуктами, серед різноманіття яких велику частку займає м'ясо риби. Регулювання здійсненої браконьєрської ловлі займає одну з ключових позицій у цьому аспекті. Незважаючи на всі обмеження, браконьєрство й донині загрожує існуванню деяких цінних видів риб, особливо прісноводних, тому в даному аспекті доцільно буде розкрити проблемні питання браконьєрського лову у водоймах України, оскільки він наносить непоправну шкоду довкіллю, призводить до зменшення популяцій цінних видів риб і до розвитку ситуації, коли в екосистемі Київського водосховища їхнє місце починають займати малоцінні види риб[22].

Київське водосховище має рибогосподарське значення, тому економічна оцінка впливу при прийнятті технологічних рішень повинна проводитись з урахуванням господарських вимог, в основі яких знаходиться природоохоронне законодавство, важливою складовою котрого є спеціальні нормативи з охорони та відтворення рибних ресурсів.

Економічну ефективність залежала від результативності діяльності органів Держрибінспекції у водоймах підконтрольній території Головного Управління «Київрибоохорони».

Основними джерелами прибутку були виручки, штрафи за порушення Правил рибальства, нарахування на порушників збитків за порушення Правил рибальства (за таксами, за методикою), виручка від реалізації конфіскованої риби.

За період 2020 року держрибінспекторами вилучено 142,6 т, що на 29 % менше від минулорічного показника – 199,5 т. кг риби, враховуючи вилучену рибу при порушенні правил рибальства та вилучену рибу, конфісковану по факту незаконного її придбання чи збуту. (таб.4.1)[16].

НУВІП України

Сума накладених штрафів за порушення правил рибальства склала 5,82 млн грн.

Таблиця 4.1. Штрафи з порушення правил рибальства за 2020 р.

Показник	Сума, грн.
Штрафи за незаконний вилов риби	5,82 млн грн.
Стягнуто від наражування збитків	2,87 млн грн.

Кількість рибалок-аматорів значно виокремилася в умовах глобальних трансформаційних процесів, їх активність стала загрожувати популяціям прісноводних риб. З цієї причини багато країн світу вводять досить жорсткі обмеження на обсяги вилову та на знаряддя.

На території України щорічно проводиться затримання близько 100 тис порушників, які нехтують правилами рибальства. При цьому відмічена тенденція до зростання її кількості: 2008 р. – 30 тис браконьєрів, 2020 р. – понад 46,6 тис.

Правопорушники щорічно добувають близько 200 тис тон риби. У 80-х рр. минулого століття на кожну тону риби, добуту промисловим способом, припадало 0,5 тон браконьєрським, то зараз останній показник зріс дот 3 тон [16].

Київський рибоохоронний патруль здійснює держконтроль та управління у сфері використання і відтворення водних біоресурсів суб'єктами господарювання, а також охорони цих ресурсів. У рамках своєї діяльності політика патруля набуває великого значення для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності українських суб'єктів господарювання.

Окрім цього важливим залишається дотримання суб'єктами господарювання встановлених термінів заборони вилову водних біологічних ресурсів у період весна-літо, коли проходить період природного відтворення цих ресурсів на водних об'єктах. Виключення становить науково-дослідний лов [28].

З оглядом на вищесказане, ввижається надзвичайно важливим існування контролю над здійсненням вилову рибних ресурсів, щоб уникнути порушень правил спортивного та аматорського рибальства із застосуванням засобів і знарядь масового вилову цінних видів риб. Безконтрольний вилов, та ще з

використанням заборонених знарядь та засобів, неминуче веде до негативних наслідків для рибного господарства.

Збільшення популяції цінних видів риби, урахувавши їх суспільну цінність та вартість, виключення ситуації із заміщенням їх місця в екосистемі Київського водосховища малоцінними видами риби – безперечно є першочерговим.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

Розділ 5. ОХОРОНА ПРАЦІ

НУБІП України

Офіційна статистика стану виробничого травматизму в Україні свідчить про існування тенденції до зниження виробничого травматизму з летальними наслідками, але не через покращання умов праці, а через зменшення загальної кількості працівників. Значну кількість нещасних випадків із легким та середнім ступенем важкості роботодавці просто приховують від розслідування та не облікують.

НУБІП України

Основні причини виробничого травматизму і профзахворювань у рибному господарстві – це недоліки в навчанні працівників безпечним методам праці; наїзди на працівників рухомого транспорту; недоліки в організації групових робіт; незастосування засобів індивідуального захисту (ЗІЗ), недоліки в утриманні території, проїздів, проходів; порушення та недоліки в організації робочих місць; санітарно-гігієнічні причини й порушення правил особистої гігієни, в тому, викликана фізичним перевантаженням, утоплення працівників, нанесення тілесних ушкоджень працівникам під час виконання службових обов'язків іншими особами [34,35].

НУБІП України

Організація охорони праці на підприємстві – це створення служби охорони праці, державне соціальне страхування працівників від нещасних випадків на виробництві, проведення навчання з охорони праці всіх без винятку посадових осіб, оперативний контроль за станом охорони праці, атестація робочих місць згідно умов праці, забезпеченість працівників ЗІЗ, фінансування заходів, спрямованих на поліпшення охорони праці, дотримання вимог безпеки працівниками при виконанні технологічних процесів у галузі рибного господарства.

НУБІП України

Закони України передбачають створення на рибницьких господарствах служби, що буде відповідати за ОП. Все це робиться відповідно до закону «Про охорону праці».

НУБІП України

В цілому, на підприємствах за ОП відповідає керівник. Служба з ОП безпосередньо йому підпорядковується. Службу з охорони праці очолює інженер з ОП [34].

Всі хто зайнятий в охороні праці повинні виконувати ряд робіт:

- Відбір робітників для виконання роботи з високим ступенем небезпеки. За відбір підходящих кадрів відповідальна служба з ОП та відділ кадрів.

- Навчання та пропаганда з питань безпечних методів праці. Навчання проводиться в кабінеті з ОП. Своєчасне навчання персоналу повинні проводити керівники виробничих відділів. А за своєчасне навчання відповідає служба з ОП на підприємстві.

- Перевірка безпечності обладнання. Безпечність повинна відповідати стандартам системи стандартів безпеки праці. Відповідальні за роботи покладають на головних спеціалістів.

- Перевірка безпечності процесів на виробництві. Проводить перевірку керівник виробничого підрозділу.

- Перевірка безпеки споруд та будівель. Комісію по перевірці споруд призначає роботодавець.

- Забезпечує нормативні гігієнічні та санітарні норми на робочому місці. Цього можна досягти за допомогою контролю довкілля на виробничому місці. Контролю загазованості і рівня пилу в повітрі, рівня шуму та вібрацій. На робочому місці повинні забезпечити нормальним освітленням, температурою, рівень вологості.

- Також до обов'язків служби з ОП входить перевірка наявності ЗІЗ
- Забезпечення нормальних умов праці та оптимальних умов відпочинку.

- Забезпечення профілактики та лікування хвороб отриманих на підприємстві.

- Забезпечення соціального страхування працівників.

Перед тим як приступити до виконання робочих обов'язків, працівник повинен прослухати інструктаж [35].

Існує декілька типів інструктажів:

Вступний інструктаж проводиться для працівників, що вперше прийшли на роботу, а також для студентів які проходять виробничу практику. Проводить інструктаж директор підприємства.

Первинний інструктаж проводиться керівником відділу. Він проводиться для працівників перед початком роботи. Його проводять для тих хто вперше прийшов на роботу, для тих кого перевели з інших робіт, а також для працівників, для яких даний тип роботи являється новим.

Повторний інструктаж проводять для усіх працівників через півроку після первинного. Проводить головний рибовод.

Позаплановий інструктаж проводиться керівником відділу для працівників, що порушили техніку безпеки. Також його потрібно провести у разі вимоги державних органів. Співробітники що були відсутні більше шістдесяти днів повинні прослухати позаплановий інструктаж.

Всі ці інструктажі повинні реєструватися в журналі реєстрації інструктажів з ОП.

Цільовий інструктаж проводиться для осіб яких направляють на одноразові роботи.

Посадові працівники проходять перекваліфікацію раз в три роки.

На підприємствах велику увагу потрібно приділяти протипожежній безпеці. Всі заходи проводяться згідно «Правил пожежної безпеки України». На кожному підприємстві чи плавзасобі повинен бути вогнегасник. Всі вогнегасники повинні бути сертифіковані і проходити обслуговування на спеціалізованих підприємствах [35].

Роботи на водосховищі можуть бути досить небезпечними, тому потрібно забезпечити дотримання положень з ОП.

Вантажно-розвантажувальні роботи потрібно проводити, дотримуючись правил з ОП. Вантажі не повинні переважати 50 кг. Відстань переносу не більше 50 м, а висота підйому 3 м.

При роботі з отрутохімікатами, працівникам, видають ЗІЗ. Після роботи засоби індивідуального захисту залишають у спец приміщенні.

В приміщеннях де зберігаються отрутохімікати заборонено їсти, пити а також курити. Заходити в такі приміщення без захисного одягу заборонено.

Під час роботи на водоймі використовують різні човни та плавзасоби.

Працівник повинен мати дозвіл на керування цим плавзасобом, досконало знати його будову. Також він повинен знати правила експлуатації човна, а у випадку аварії знати як забезпечити необхідну допомогу.

У власника судна повинна бути акт про проходження щорічної перевірки плавзасобу. На судні повинно бути рятувальне та сигнальне оснащення (рятувальний жилет, ліхтар, весла). У працівників повинна бути аптечка [34].

Виходу на відкриту воду має передувати інструктаж від начальника дільниці. Відправлення судна заносять у журнал «Журнал виходу суден», а після повернення у «Журнал прибуття суден».

Малі човни повинні забезпечувати гарну видимість для керуючого, щоб уникнення зіткнення з надводними чи підводними предметами. Зона огляду з місця водія має бути не менше 15 м.

Завантаження і розвантаження човна повинно проходити при його закріпленні до пристані. Заборонено навантажувати тільки одну частину човна, щоб не викликати переваження.

Завантаження людей на човен повинно проходити обережно, а люди повинні заходити один за одним по трапу.

На човнах, що займаються промислом вночі має бути білий ліхтар на висоті більше ніж 1 м. Його видимість має бути 360°.

Під час проведення робіт на водосховищі важливим є дотримання безпечних методів праці. Для виловлювання риби у водоймах використовують маломірні несамохідні та самохідні судна з різними технічними характеристиками

та різних типорозмірів. Рибалкам, які використовують їх для вилучення риби та виконання інших технологічних процесів, необхідно добре знати устрій таких суден, правила експлуатації на воді, характеристики. Кожне самохідне та несамохідне маломірне судно має бути технічно справним та забезпечено належним аварійно-рятувальним та навігаційним оснащенням. Власник кожного судна повинен отримати акт про щорічну перевірку його технічного стану [35].

За безпеку виконання робіт з використанням плавзасобів відповідає завідувач дільниці, бригадир чи робітник дільниці. Без їх дозволу користуватися плавзасобами заборонено. Інвентарний номер ставиться на борту носової частини на всіх човнах та інших маломірних суднах. Особи, які пройшли курс спецнавчання, інструктажі з охорони праці, здали іспити, мають акт про проходження медкомісії, вміють плавати, добре знають способи рятування потопальників, а також отримали спецпосвідчення на право керування маломірними суднами – допускаються до керування маломірними самохідними суднами. Суворо заборонено допускати до роботи на плавзасобах неповнолітніх осіб, працівників, які не вміють плавати, гребти і керувати човном, не засвоїли способи рятування людей на воді.

На всіх човнах мають бути рятувальні, водовиливальні та сигнальні пристрої (рятувальний жилет або круг, металевий ланцюг завдовжки 20 м, черпак, весло, ліхтар). Робітників, які вимовлюють рибу, забезпечують похідними аптечками надання першої долікарської допомоги, де, зокрема, мають бути йод, вазелін, марля, вата, бинт [35].

Перед виходом на відкриту воду начальник дільниці або бригадир зобов'язані особисто провести перевірку технічного стану кожного судна та впевнитися у наявності на ньому належного навігаційного та аварійно-рятувального оснащення. Також необхідно ознайомити людей із метеорологічним прогнозом погоди на період роботи; зареєструвати всі судна, що виходять на промисел у «Журналі виходу суден», а після повернення їх із промислу – у «Журналі прибуття суден». На час виходу на промисел бригадири, мотористи,

ланкові повинні мати при собі необхідні документи (рибальський квиток, свідоцтво або посвідчення на право керування маломірним судном).

З місця водія маломірного судна треба мати можливість кругового огляду та достатню видимість вперед. Зона, яку можна оглянути з місця водія попереду судна, що йде на експлуатаційній швидкості, має перевищувати 15 м [34].

Під час навантажування та розвантажування плавзасоби добре закріплюють за кнехт причалу. Не можна складати вантаж в одному місці та перевантажувати човен понад допустиму норму. Вантажопідймальність човна визначають завантаженням його з таким розрахунком, щоб сухий борт у будь-якому місці

виступав над водою не менше ніж на 20 см у тиху погоду. Під час перевезення людей, їх допустиму кількість для даного човна визначають з розрахунку, вважаючи, що середня маса однієї людини становить 80 кг.

Для запобігання нещасних випадків під час саджання та висаджування людей, вони мають проходити один за одним на плавзасіб по трапу. Вистрибувати з плавзасобу, сідати на борт чи стояти під час руху човна заборонено. Заборонено переходити з місця на місце у човнах та інших невеликих суднах на естакадах, а особливо на ходу. За крайньої потреби переходити потрібно обережно, щоб не порушити рівновагу човна.

На рибальських суднах та човнах, які виловлюють рибу у нічний час на озерах та водоймах, необхідно розмішувати один білий ліхтар на висоті не менше 1 м над палубою, видимість його вздовж горизонту також має становити 360° [34].

Фінансування заходів на охорону праці підприємства рибного господарства повинно відповідати основним положенням ст. 19 Закону України «Про охорону праці». Кошти витрачають на закупівлю засобів індивідуального захисту, на спеціальне навчання працівників безпечним методам праці, спецодягу, створення належних санітарно-побутових умов праці та відпочинку людей, проведення медичних оглядів працівників.

Стан пожежної безпеки підприємства рибного господарства повинен відповідати основним вимогам «Правил пожежної безпеки в Україні». Служба з охорони праці розробляє відповідні інструкції з пожежної безпеки. Один раз на

рік усі працівники проходять спеціальне навчання та перевірку знань з пожежо-технічного мінімуму. Територію та приміщення обладнують пожежними щитами. В кожному приміщенні встановлюють бочки з водою та пожежним відром, лопату і ящик з піском. Вивішують план евакуації людей під час пожежі.

Виконують правила зберігання пожежонебезпечних речовин, палива, машин та механізмів [34].

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Гібридизація і акліматизація риби є важливими складовими частинами комплексу рибницьких меліоративних і рибоохоронних заходів, спрямованих на збільшення запасів риби та розширення її асортименту. В Україні проводиться значна робота з охорони риби: проводиться охорона зимувальних ям та нерестилищ, законодавчо встановлено мінімальний розмір вічок сіток, якими вловлюється риба, ведеться боротьба з заморами риби, браконьєрством та забрудненням водою.

Аналіз сучасного водогосподарського басейну Київського водосховища свідчить про вкрай напружений стан його водних ресурсів. Проблема водосховища потребує негайного рішення. Повинно бути розроблено і вжито комплекс заходів, спрямованих на відновлення цього басейну таких як:

1. У відповідних установах та організаціях на міжвідомчих нарадах щодо правил експлуатації Київському водосховищу необхідно добиватися дотримання вимог рибного господарства до параметрів гідрологічного режиму, у першу чергу рівневого режиму у період нересту та зимівлі риби.

2. Органам рибоохорони, разом з Державною екологічною інспекцією, здійснювати контроль за організаціями та підприємствами щодо недопущення забруднення вод в акваторії Київського водосховища з метою охорони нересту малочисельної групи ранньонерестуючих риби (білизна, в'язь тощо) і, в першу чергу, цінного біомеліоратора – щуки, початковий строк забороненого для промислу риби періоду необхідно встановлювати вчасно, відповідно до конкретних гідрологічних умов та біологічного стану плідників цих риби, початку їх переднерестових міграцій.

3. Необхідно підвищити вимоги щодо біологічних обґрунтувань лімітів вилову риби, а також до ступеня обґрунтованості пропозицій щодо проведення будь-яких відловів риби у заборонених правилами рибальства місцях та строках.

4. Посилити контроль за роботою діючих водозабірних споруд, обладнання водозаборів на підприємствах, що будуються, спеціальними рибозахисними пристроями з ефективним рибозахисним обладнанням.

5. Посилити контроль за використанням виділених квот добування водних біоресурсів і встановлених лімітів користувачами водних біоресурсів. Щорічно проводити зариблення Київського водосховища усіма користувачами, які отримали частки добування (вилову) водних біоресурсів.

6. Знаряддя лову маркувати з дотриманням вимог національного стандарту України ДСТУ 4248:2003 «Судна риболовні та знаряддя рибальства. Система маркування. Технічні вимоги та методи контролювання».

7. Плавзасоби необхідно зареєструвати в установленому порядку, на борту треба мати акт технічного огляду, судновий білет та реєстраційний номер; самі плавзасоби повинні бути відповідно пристосовані для здійснення рибальства.

8. Не допускати перевищення максимально допустимого відсотку прилову риби непромислової міри.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

НУБІП України

1. І.А.Лобанов, Ю.В.Пилипенко, П.Г.Шевченко, О.Е.Довбиш, Д.І.Лобанов

Основи рибоохорони : практикум □ Херсон: Олді Плюс, 2011. □ 253 с.

НУБІП України

2. Основні засади управління якістю водних ресурсів та їхня охорона : навч. посібник / В. К. Хільчевський, М. Р. Забокрицька, Р. Д. Кравчинський, О. В. Чунар'ов / за ред. В. К. Хільчевського – К. : ВПЦ "Київський університет", 2015. – 172 с.

НУБІП України

3. Водний фонд України: Штучні водойми – водосховища і ставки: довідник / Гребінь В. В., Хільчевський В. К., Ставук В. А., Чунар'ов О. В. Київ: Інтер-прес ЛТД, 2014. 164 с.

НУБІП України

4. Голян В. А., Сакаль О. В., Третяк Н. А. Упорядкування водоохоронних зон як важлива передумова охорони вод від забруднення нітратами із сільськогосподарських джерел: інституціональне забезпечення та ідентифікація. "Агресвіт". 2015. № 23. С. 3–12.

НУБІП України

5. Бойчук Л. Д., Соломенно Е.М., Бугай О.В. Екологія і охорона навколишнього середовища: Навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2003. 284 с.

НУБІП України

6. Голубець М. А., Кучерявий В.П., Генсірук С. А. та ін. Конспект лекцій з курсу Екологія та охорона природи (теоретичні основи загальної екології, охорони природи, комплексу природоохоронних заходів). К.: УМКВО, 1990. 216 с.

НУБІП України

7. Запольський А. К., Шумидай І. В. Охорона питних вод від виснаження і забруднення // Агроекологічний журнал. 2015. № 3. С. 6–15.

НУБІП України

8. Основні засади управління якістю водних ресурсів та їхня охорона: навч. посіб. Хільчевський В. К., Забокрицька М. Р., Кравчинський Р. Д., Чунар'ов О. В. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2015. 154 с.

9. Дубняк С.С. Основні положення еколого-гідроморфологічного напрямку досліджень екосистем крупних рівнинних водосховищ // Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія. – 2008. – Т.14. – С.62-74.

10. Загальна гідрологія: підручник / В.К. Хільчевський, О.Г. Ободовський, В.В. Гребінь та ін. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 399 с. ISBN 978-966-439-016-0

11. Державне агентство меліорації та рибного господарства України.

URL: <https://darg.gov.ua/pro-rezhimi-ribalstva-2021-0-0-0-10526-1.html>

12. Державне агентство водних ресурсів України.

URL: <https://www.mozamdv.gov.ua/contacts/>

13. Сайт Державного агентства рибного господарства України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://darg.gov.ua/>.

14. Державна фіскальна служба України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу :

<http://sfs.gov.ua/arhiv/podatkova-baza-do-nabrannya-chinnosti-podatkovim-kodeksom/normativno-pravova-baza/zakoni-ukraini/arhiv-zakoniv-ukraini/zakoni-ukraini-za-2004-rik/60076.html>

15. Зелена книга .Аналіз рибної галузі України.

URL: [regulation.gov.ua GB fish](http://regulation.gov.ua/GB/fish)

16. Закон України про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3677-17#Text>

17. Курганський С. В. Сучасний стан промислової іхтіофауни Київського водосховища та оцінка наслідків екстремальної зими 2010 року // С. В. Курганський, О. А. Бузевич // Рибогосподарська наука України. — 2010.

№ 4. — С. 58—65.

18. Наукові дослідження стану запасів водних біоресурсів, визначення щорічних прогнозів вилову у Київському, Канівському, Кременчуцькому, Дніпродзержинському, Каховському водосховищах і Дніпровсько-Бузькому

димані на період 2013-2017 рр. та розробка оптимального режиму їх рибпромислової експлуатації : звіт по НДР (проміжний 2013 р.) 05-01/13 № ДР 0113U002748/ ІРГ НААН. — К., 2013. — 59 с.

19. Біорізноманіття та роль тварин в екосистемах: Матеріали IV Міжнародної наукової конференції. – Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2007. – С. 172-173.

20. Основні засади управління якістю водних ресурсів та їхня охорона : навч. посібник / В. К. Хільчевський, М. Р. Забокрицька, Р. Л. Кравчинський, О. В. Чунар'ов / за ред. В. К. Хільчевського – К. : ВПЦ "Київський університет", 2015. – 172 с.

21. Гидрология и гидрохимия Днепра и его водохранилищ / [А.И. Денисова, В.М. Тимченко, Е.П. Нахшина и др.]. – Киев: Наук. думка, 1989. – 216 с.

22. Головніна О.Г. Методологічні основи підвищення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання в трансформаційній економіці. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2015. № 3(13). С 28–35.

23. Денисова А.И. Формирование гидрохимического режима водохранилищ Днепра и методы его прогнозирования. -Киев: Наук, думка, 1979 -290 с .

24. Дубына Д. В. Распространение, экология и ценология *Traza natans* (Trazaceae) на Украине / Д. В. Дубына // Украинский ботанический журнал — 1982. — Т. 67, №5. — С. 659—667.

25. Дудник С. В., Глебова Ю. А. Оцінка впливу різних способів рибальства на стан іхтіофауни внутрішніх водоем України // Рибогосподарська наука України. 2010. № 4. С. 65—69.

26. Киевское водохранилище. Гидрохимия, биология, продуктивность / [Багнюк В. М., Владимирова К. С., Гак Д. З. и др.], отв. ред. Я. Я. Цесб, Ю.Г. Майстренко. – Киев: Наук. думка, 1972. – 460 с.

27. С. В. Курганський. О. А. Бузевич // Рибогосподарська наука України. 2010. – Вип. 4. – С. 58-63.

28. Лапач С. Н. Статистика в науке и бизнесе / С. Н. Лапач, А. В. Чубенок, И. Н. Бабич. – К.: МОРІОН, 2002. – 640 с.

29. Методика збору і обробки іхтіологічних і гідробиологічних матеріалів з метою визначення лімітів промислового вилову риби з великих водосховищ і лиманів України: Затв. наказом Держкомрибогоспу України 15.12.98 № 166 – К. ІРГ УААН, 1998. – 47 с.

30. Наукові дослідження стану запасів водних біоресурсів, визначення щорічних прогнозів вилову у Київському, Канівському, Кременчуцькому, Дніпродзержинському, Каховському водосховищах і Дніпровсько-Бузькому лимані на період 2013–2017 рр. та розробка оптимального режиму їх рибпромислової експлуатації : звіт по НДР (проміжний 2014 р.) : № ДР 0114U003839 / ІРГ УААН. Київ, 2014. 94с.

31. Озінковська С. П., Венгренивський О. Ф. Вивчення впливу різних факторів на величину стада риби в дніпровських водосховищах 1990–1993 рр. // I Съезд гидроэкологов Украины, 16-19 нояб. 1993 г. : тезисы докл. Киев, 1993. С. 180—181.

32. Правила експлуатації водосховищ Дніпровського каскаду / Яцик А. В. та ін. Київ: Генеза, 2001. 180 с.

33. Правила промислового рибальства в рибогосподарських водних об'єктах : затв. наказом Державного комітету рибного господарства України 18.03.99 № 33, за реєстр. в Міністерстві юстиції України 25.05.1999р., №326/3619. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0326-99> (дата звернення 12.01.2018).

34. Голінько В.І. Г 60 Основи охорони праці: підручник / В.І. Голінько; М-во освіти і науки України; Нац. гірн. ун-т. – 2-ге вид. – Д.: НГУ, 2014. – 271 с.

35. Грибан В. Г., Негодченко О. В. Г 82 Охорона праці. Навч. посіб. 2-ге вид.– К.: Центр учбової літератури, 2011. – 280 с.

36. Рациональное використання і охорона водних ресурсів: Підруч. для студ.

[вищ. навч. закл. / С.С.Левківський, М.М.Падун ; [Голов. ред. Т.В.Ковтуненко]. – Київ : Либідь, 2006. – 278 с

37. Рациональне використання та охорона водних ресурсів : [Навч. посіб. для студ. напрямку «Водні ресурси» вищ. навч. закл.] / О. А. Василенко, Л. Л. Литвиненко, О. М. Квартенко / Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт., Нац. ун-т водного госп-ва та природокористування. – Рівне, 2007. – 245 с. : іл., табл. – Бібліогр.: с. 234-237.

38. Чиста вода – проблема віку. – Київ : т-во "Знання" УРСР, 1984. – 48 с. – (Сер. 8 "Нове в науці, техніці, виробництві" / Т-во "Знання" УРСР; №2). – Бібліогр.: с. 47 (12 назв.). – Бібліогр. в приміт.: с. 47 (6 назв.).

39. Водні ресурси: використання, охорона, відтворення, управління : підруч. для студентів ВНЗ / А. В. Яцик, Л. А. Волкова, В. А. Яцик, І. А. Пашенюк ; за ред. А. В. Яцика. – Київ : Талком, 2014. – 405 с. : іл., табл. – Бібліогр.: с. 397-400.

40. Водні ресурси у на рубежі ХХІ ст.: проблеми раціонального використання, охорони та відтворення / [М. А. Хвесик, О. В. Яроцька, І. Л. Головинський та ін.] ; За ред. М. А. Хвесика ; НАН України. Рада по вивч. продукт. сил України. – Київ, 2005. – 459 с.

41. Правові засади використання, охорони та відтворення водних живих ресурсів / Т. В. Григор'єва ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". – Харків : Право, 2011. – 173с.

42. Охорона питних вод від виснаження і забруднення / А. К. Запальський, І. В. Шумигай // Агроекологічний журнал. – 2015. – №3. – С. 6-15.

43. Правозахисна діяльність органів прокуратури у сфері охорони та відтворення водних ресурсів / Олександр Кобець // Публічне право. – 2012. – № 2. – С. 188-192.

44. Використання та охорона водних ресурсів : навч. посіб. / С. П. Кукурудза, О. Р. Дерхач ; М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – 302 с.

45. Довідник нормативно-правових документів з водно-екологічного законодавства України : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навч. за напрямом підгот. "Гідротехніка (водні ресурси)"] / М. О. Лазарчук ; М-во освіти

і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т вод. госп-ва та природокористування. — Рівне : НУВГП, 2011. — 330 с.

46. Методичні підходи до агрегованої економічної оцінки водних ресурсів як складової природного багатства України / [М. А. Хвесик та ін.] ; за заг. ред. М.

А. Хвесика ; НАН України, ДУ "Ін-т економіки природокористування та сталого розвитку НАН України". — Київ : ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. — 35

с.
47. Охорона водних ресурсів : конспект лекцій / Олексій Сергійович Петренко ;

М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури. — Київ : КНУБА, 2014.

48. Основні засади управління якістю водних ресурсів та їхня охорона : навч. посіб. / [В. К. Хільчевський, М. Р. Забокрицька, Р. Л. Кравчинський, О. В.

Чунар'юв] ; за ред. В. К. Хільчевського ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ : Київ. ун-т, 2015. — 154 с.

49. Рациональне використання водних ресурсів : навч. посіб. / С. М. Епоян, С. П. Пашкова, Т. С. Айрапетян, В. М. Волков ; М-во освіти і науки України, Харків. нац. ун-т буд-ва та архітектури. — Харків : ХНУБА, 2016. — 174 с.

НУВБІП України

НУВБІП України

НУВБІП України